

Nordmalingsfullmäktige sade ja till hamnplan och centrumhus

NORDMALING (VK)

Kommunfullmäktige i Nordmaling beslöt på måndagen enhälligt att antaga det förslag till småbåtshamn i Rundvik som upprättats av kommunens tekniska avdelning. Det gäller hamnen vid Obholaskatan i södra Rundvik och kostnaderna beräknas till 260.000 kr. Arbetet skall sökas som beredskapsarbete.

Det blev även grönt ljus för det aktuella centrumhuset i Rundvik. Det innebär i första hand att kommunen ställer tomt till förfogande genom gåvobrev och att anslutning till kommunens vatten- och avloppsledning får ske utan avgift.

Det innebär också att Nordmalings kommun, tillsammans med Masonite AB, tecknar borgen för erforderligt kapital utöver bottenlånet. Borgens belopp beräknas uppgå till sammanlagt 200.000 kr.

Nordmalings busstationsförening får av kommunen i anslag innevarande års beräknade underskott på 15.400 kr. Fyra personer skall utgöra kommitté att handlägga ärendet om de förtroendevaldas årsarvoden, dag-arvoden och övriga kommunala ersättningar till förtroendeman.

KOMMUNALT HANDIKAPPRÅD

Sven Olof Edvinssons motion om inrättandet av ett kommunalt handikappråd har gått den långa utredningsvägen via sociala centralnämnden och länet handikappråd. Socialnämnden menar att rådet bör bestå av nio ledamöter, sex från kommunen och tre från handikapporganisationen, medan kommunstyrelsen vill reducera antalet till fem, dvs 3+2. Det blev också fullmäktiges beslut. Det nya rådet skall underställas kommunstyrelsen.

Fritidsnämndens ordförande får ett årsarvode av 500 kr. Förslaget om enhetliga bestämmelser för kommunens agerande när det gäller kommunala minnesgåvor till förtroendeman och anställda har utrets av kommunstyrelsen, som för sin del menar, att sådana utmärkelse för 25 års tjänst eller förtroendeuppdrag skall ges till såväl heltids- som deltidanställda i kommunens tjänst. Det innebär en utvidgning från tidigare bestämmelser. Vid ärendets behandling i kommunfullmäktige framfördes betänkligheter från bl a ledamöterna K G Wilhelmsson (fp) och Nils Johansson (cp). De ifrågasatte om det här inte är ett gåvosystem, som mer eller mindre håller på att avvecklas. Man önskade även veta lite mera om de framtida kostnaderna för ett sådant här engagemang. Wilhelmsson yrkade på bordläggning för ytterligare utredning och det blev också fullmäktiges beslut. Voteringen gav siffrorna 16 för bordläggning och 14 för ett avgörande.

VILLABEYGGELSE

Allan Bäckman, Nyåker, motion

om åtgärder från kommunens sida för att underlätta bebyggelse i byarna Gräsmyr och Håknäs, som har lämpligt pendelavstånd från Umeå, har resulterat i en utredning av byggnadsnämnden, som konstaterar att välbelägna tomter för villabebyggelse finns inom repsektive byar, särskilt då i Håknäs där bl a kommunen förfogar över ett mindre antal tomter. För dessa fastställdes ett pris om 3 kr per kvm inklusive avstyckningskostnader. I övrigt beslöt fullmäktige att genom annonser i ortspresen och på annat lämpligt sätt meddela allmänheten om de goda förutsättningar som finns till villabebyggelse. På förslag av Hans Dau utvidgades reklamen att i det här avseendet även innefatta Lögdeå, som har liknande förutsättningar när det gäller pendling från industricentra söder om länsgränsen.

Kommunen får från nyåret en ny nämnd — personalnämnden. Den kommer i stort sett att ersätta den hittillsvarande lönenämnden.

Nordmalings kommun får i statsbidrag (50 proc) på kostnaderna för projektering för högstadieskolan i Nordmaling. Totalkostnaden 290.000 kr med ett statsbidrag på 145.000 kr. För projektering av avloppsledning för Mo och Lögdeå till avloppsreningsverk i Rundvik får kommunen på liknande villkor 8.000 kr.

TRYCKSTEGRINGSSTATION

Leverborna har en längre tid brottats med problem på vattenförsörjningssidan. Man har haft för klent tryck på ledningarna. Men nu skall det bli bättre. Kommunen får som beredskapsarbete utföra en tryckstegringsstation. Kostnaden blir 95.000 kr med ett statsbidrag på 31.400 kr.

Vidare söker kommunen att såsom beredskapsarbete få utföra utbyggnad av Orrvägen m fl gator i Nordmalings samhälle till en beräknad kostnad av 250.000 kr. Nordmalings kommun köper fastigheten Lögdeå 6.148 i Rundvik för 24.000 kr. Tomtmarken behövs för en eventuell framtida utbyggnad av f d yrkes-skolans lokaler för industriellt ändamål.

Kommunens fäder sade även ja till inköp av möbler och utrustning till de nya ungdomslokaler vid f d sjukstugan i Levar för beräk-

nade 50.000 kr. Kalasbergfabriken AB beviljades amorteringsfrihet för innevarande år på sitt lån om 400.000 kr mot kommunal borgen.

HYRESFÖRLUSTER

Stiftelsen Nordmalingshus redovisar betydande hyresförluster på in-te uthyrda lägenheter och man ville ha en täckning med kommunala medel på 9.527 kr. Fullmäktige sade ja.

Ledamoten Gustaf Adolf Bäckman, Gräsmyr (kds) har i en skrivelse gjort kommunen uppmärksam på de faror som hotar både djur och människor när det gäller gamla brunnar och andra vattentäkter bl a vid ödegårdar. De bör alltså läggas i en. Ärendet har underställts kommunförbundet som slår fast, att ko. mu-nen saknar befogenhet att utfärda bestämmelser. Kommunfullmäktige kan dock, om så befinns lämpligt, genom ett allmänt hållet uttalande vädja till vederbörandes fastighets-ägare att vidtaga erforderliga åtgärder. Det blev också fullmäktiges beslut liksom att skrivningen skall underställas hälsovårdsnämnden för deras beaktande.

DYRARE VATTEN

En översyn har gjorts av kommunens vattentaxa och man föreslår en höjning till 1.50 per kbm. För industrivatten, utöver 1.000 kbm förbrukning, blir det dock oförändrat pris, eller 80 öre per kbm. Den nya taxan träder i kraft vid nyåret.

Med stöd av kungörelsen om statskommunala bostadstillägg som träder i kraft 1 januari 1974, blir det nya normer och därmed ökade biddragsmöjligheter, inte bara till barnfamiljer utan jämväl till ensamstående och makar utan barn med höga bostadskostnader. Bostadstilläggen skall dock vara inkomstprövade. Bruttokostnaden för kommunen, 30.000 kr, har upptagits i 1974 års budget. Statsbidrag utgår med två tredjedelar.

De kommunala bostadstilläggen till pensionärer får också en betydande lyftning, som i stort sett innebär ett förhöjt tillägg till 3.800 kr. För en-

samstående och till 2.200 (4.400) för makar. Kommunens kostnad beräknas därvid uppgå till ca 1.934.000 kr från och med budgetåret 1975.

Tjänsten som förskollärare, som hittills utgjort arvodestjänst, omändras till förskollärare vid lekskoleverksamhet med lönegradsplacering Ka 14.

Brandstationsplanen skall asfalteras och kostnaden beräknas till 25.000 kr. (Här ställdes ledamöterna inför ett fullbordat faktum, vilket påpekades av ledamoten Assar Nilsson).

Klart blev det också för en utgrävning av grunden till nya utbyggnaden vid högstadiet. Härigenom vinner man 500 kvm lokalytor för framtida behov. Merkostnaden för utgrävningen blir ca 75.000 kr.

HERBERT BYLUND

BRITTSKE utrikesministern Alec Douglas-Home skall besöka Italien 11-13 november för överläggningar med sin italienske kollega Aldo Moro. P an skall också träffa påven. (TT-AFP)

1/11 - 73

Kungsstenen stridsfråga för nordmalingsstyret

NORDMALING (VK)

Nordmalings kommunstyrelse tillstyrkte på måndagen ett förslag från byggnadsnämnden om en lösning av planeringsfrågan framför centrumhuset i Nordmalings samhälle. Det förslag som antogs bygger på en väsentlig breddning av korsningen Kungsvägen—Hamngatan och det innebär att praktiskt taget hela rondellen runt Kungsstenen blir gatumark. Därmed måste också Kungsstenen få en annan placering. Och just den flyttningen blev något av en het potatis vid debatten i kommunstyrelsen på måndagen.

Byggnadsnämndens förslag mynnar ut i att Kungsstenen flyttas i riktning mot centrumhuset och får en placering 10—12 meter från mittpunkten av byggnaden. Mot den placeringen avgavs vid behandlingen i kommunstyrelsens arbetsutskott en reservation av ledamoten Herbert Bylund. Reservationen gick ut på att en placering av stenen på det smala grönområde som blir kvar, 10—12 meter framför en dominerande stenhusvägg, inte kan anses som en lämplig placering. Stenen har ju ändå ett visst kulturellt intresse. Bylund ville ha en saklig prövning av förslaget förslagsvis av länsarkitekten och någon av antikvarerna vid länsmuseet i Umeå. Det innebär, att det slutgiltiga beslutet om stens placering får anstå tills deras yttrande i ärendet föreligger. Något

som inte hindrar att planeringsarbetet framför centrumhuset fördröjs.

Men det var på den här springande punkten som åsikterna i kommunstyrelsen gick isär. Bylunds reservationsyrkande godtog dock med röstsiffrorna 5—3. Mot det beslutet anfördes i stället en reservation av ordföranden Lennart Jacobsson till förmån från byggnadsnämndsförslaget.

Kostnaden för planeringen beräknas till 21.500 kr. Därtill kommer Vägverkets utgifter för omläggningen av själva gatusystemet. När arbetet kan påbörjas är oklart, men det måste vara angeläget att planeringen av området framför centrumhuset snarast kommer till stånd. Nu har gatan utanför huset varit avspärrad i flera års tid och det är sannerligen ingen prydnad för gatubilden.

Fria gravplatser förslag i Nordmaling

NORDMALING (VK)

Det blev ingen direkt diskussion på socialdemokratiska kyrkofullmäktige om att församlingen skall tillhandahålla fria gravplatser, fri gravöppning och fri vård av gravar på församlingens kyrkogårdar när Nordmalings kyrkofullmäktige sammanträdde på onsdagskvällen.

Någon direkt kritik mot förslaget framfördes inte även om kyrkoherden Gunnar Lodin varnade för att det kunde bli dyrt för församlingen. Kyrkorådet har tidigare behandlat motionen och då funnit frågan så stor att den fordrar en omfattande allsidig utredning. Kyrkorådets ordförande Harald Lundberg talade om att han varit i kontakt med pastorsförbundet som meddelat att liknande förslag har kommit i många församlingar men att man avvaktar. Det omfattande åtagande som församlingarna förslås ta är ännu inte rättsligt prövat.

Musikdirektör Brage Edström får köpa en cembalo till kyrkan för 5.882 kr.

SCOUTSTUGAN

Renoveringen av scoutstuga Rundvik blev betydligt dyrare än beräknat. Kalkylen var på 15.000 kr. Sluträkningen på 33.319 kr. Trots det stora överskridandet godtog fullmäktige redovisningen och beviljade 18.500 kr i tilläggsanslag.

Slutligen beviljades de politiska partierna tillsammans 330 kr utgörande kostnaden för tryckning av distribution av valsedlar i samband med det nyss hållna kyrkofullmäktigeval. Det blev således billigt för Nordmalings församling. Nu använde man så kallad samlingslista.

SÄNKT SKATT

Upprättat statförslag för 1974 antogs. Det innebär att kyrkoskatten sänks till 75 öre från nuvarande 1 krona. Trots sänkningen anses församlingen få en god ekonomi under 70-talet. Möjligen kan det bli tal om att skatten måste höjas något i slutet på perioden. Församlingen tros få en del pengar över från innenvärande år. Enligt kyrkoherden bla beroende på "lyckliga olyckor" — stora skogsuttag och ökat skatteunderlag.

SPOLAT TESTAMENTE

Makarna Johan Ludvig och Hilma Nordström, Brattfors, hade i testamente från 1949 testamenterat sin bostadsfastighet i Brattfors till Nordmalings församling — "att om möjligen ordnas till vilor och semesterhem för präster".

Nordström avled och fru Nordström återtog senare sin del och lät sälja fastigheten. Församlingen hade således endast rätt till halva fastigheten — eller halva försäljningsvärdet.

Dessutom var det en rad oklara

Oktober månad torrast sedan 1962

NORDMALING (VK)

Årets oktobermånad har varit ovanligt torr. Under senaste 25-årsperioden har det bara varit två oktobermånader som visat upp större torka. Det var 1951 och 1962. Vi fick i år, enligt flygväpnets officiella beräkningar, vid stationen i Nordmaling 26 millimeter och därav kom hela 23 den 9:e. Med undantag för den dagen har det praktiskt taget varit uppehåll, eller fuffiga tre millimeter på 30 dagar. Men som sagt, det var faktiskt torrare 1951, då vi begävdades med summa 11 millimeter och 1962, då vi fick 14 millimeter.

At andra hållet gick det exempelvis 1967, då fader Pluvius var på ett sjusårdeles humör och gav oss 163 millimeter. Medelvärde för det senaste kvartssekel ligger på 54 millimeter. Så vi fick bara en "halv" nederbörd oktober 1973. Eftersom inte heller september gav något nederbördsoverskott så kan man med full rätt misstänka att privata brunnsgämare kommer att få det be-

svärligt. Det är torrt i markerna. Men årets oktober har varit kall också. Betydligt kallare än normalt. Medelvärde för månaden ligger så pass lågt som +1,5 mot normalvärdet för senaste 25-årsperioden som är +3,9. Det har alltså i genomsnitt varit 2,5 grader kallare än normalt under månadens 31 dagar. Det oaktat noterades en så hög siffra som 16 plusgrader 3 oktober. Och måna-

Nordmaling

Nordmalings kommun
informerar om

FOTVÅRD

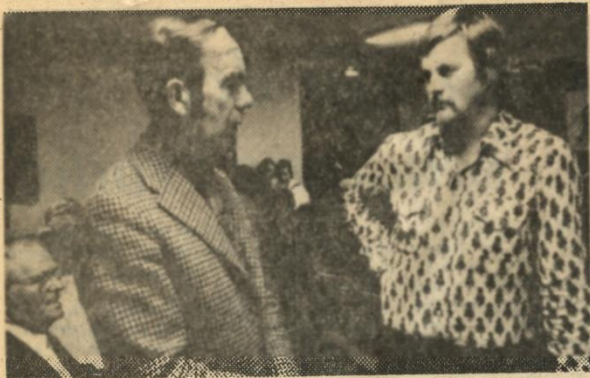
Kommunens pensionärer erbjuds möjlighet till fotvård vid: Fotvårdskliniken på Strandholmen, Nordmaling måndagar och tisdagar varje vecka.

Fotvårdskliniken i skolan, Norrfors varannan onsdag med början den 7 nov. 1973.

Avgift 5 kronor per behandling
Tidsbeställn. i kommunalkontorets växel tel. 0930/10750.

Välkommen att nyttja denna service!

Sociala centralnämnden

Sociala centralnämndens ordförande Erik Karlsson t v, ger värdefulla råd till nye fritidsledaren i Norrfors, den glade bagaren Sune Berggren.

Nu har norrforsborna fått sin samlingslokal

NORRFORS (VK)

Nu har Norrfors äntligen fått sin länge efterlängttade samlingslokal. Och även om den inte blev så pampig som man ursprungligen tänkt sig inom medborgarhusföreningen så är man i dag tillfreds med lösningen. Det betydade bl a föreningens ordförande, skolvaktmästare Göran Almström, vid något som kunde betecknas som en officiell invigning på onsdagskvällen.

Den här nya lokalen har inrymts i skolans källarplan och har en yta på ca 50 kvm, med egen ingång från gavelnsidan. De ligger dock så fint belägna i förhållande till bl a skolans bespisningslokaler att man förutsätter, att pensionärer skall kunna komma till lokalen dagtid och få ett mål mat. Det var ett plus som sociala centralnämndens ordförande Erik Karlsson pekade på i sitt invigningstal. Men det finns flera som hör samman med den sociala sektorn, exempelvis fotvård två dagar i veckan. Den skall utföras av Gunnel Norberg, Lögdeå, som är nyutbildad fotvårdsspecialist och kommer att alternera mellan ålderdomshemmet och den här lokalen i Norrfors.

Huvudansvaret för alla aktiviteter i den här lokalen åvilar för övrigt socialnämnden. Det gäller alltså även ungdomssidan, där man bl a kommer att ge ungdomarna möjlighet till diskotekdans och annan förströelse.

Lokalsavaret ska ligga på en av Norrfors egna ungdomar, 25-åriga Sune Berggren. Lokalen kan vidare föreslås för familjefester av olika slag och blir därför något av en allaktivitetslokal för norrforsbygden.

Kostnaden för lokalens inredningst"ning ligger på ca 111.000 kr. Av byggsmedel får man 65.000 kr och sedan svarar den gamla medborgarhusföreningen med ett anslag på 28.000 kr, som främst har gått till inredningen, och som därmed kunnat få en något förstklassigare utformning än väntat.

Det fanns på sin tid ett medborgarhus i Norrfors. Men lokalen började bli nedsliten och såldes för tio år sedan till AB Norrlands-Möbler till lagerlokaler. Dessförinnan hann man

den kom från folkskollärare Bengt Gunnarsson. Och hans tack riktades väi främst till medborgarhusföreningen för deras agerande i frågan, och där Göran Almström, enligt Erik Karlsson, framstätt som den verkliga eldsjelen och fungerat som kontaktperson för bygden.

Även norrforsbygdens representant socialnämnden, verkställare Nils Sundström, vittnade i ett tal att man inom socialnämnden visat stor förståelse för bygdens intressen i det här sammansat.

Väggarna pryds redan av konst och konsthantverk. De närvarande vid invigningen, 70-talet personer, fick rösta fram ett av konstverken, en oljemålning utförd av folkskollärarinnan Gun Pettersson, Nordmaling. Tidigare verksam som lärare i Norrfors. I övrigt pryds väggarna av terapiarbeten från pensionärerna vid ålderdomshemmet. Och terapiarbeten skall det fortsättningsvis bli även i de här lokalerna.

Vid invigningen passade även studierektor Nils Sjödin på att informera om vuxenutbildningen. Och där blir man tydligen aldrig för gammal att vara med.

HERBERT BYLUND

dock plocka in lite pengar på biograf och danser och dåvarande kommunstyrelsedamoten Bertil Markgren var förutseende nog att få kommunen besluta att nöjesskattemedlen skulle fonderas för förbättring av lokaliteterna i Norrfors. De pengar som nu kom till heders.

STÖRRE VYER

Ursprungligen förelåg planer på en direkt sammankoppling av skolans lokaler i bottenplanet. Då hade man lite större vyer.

Men vi är nöjda ändå, menade Göran Almström, som samtidigt riktade ett tack till kommunens företrädare och till alla som hjälpt till i arbetet. Ett liknande tack från byg-

Havsörn tog katt i Ledusjö

NORDMALING (VK)

Det var nära att katten "Mirran" i Ledusjö skulle ha blivit örnmat på lördagsmorgonen. En havsörn slog ner mot katten och lyfte den just som Mirrans husse hemmansägare Paul Sandgren upptäckte vad som höll på att hända. Vid Sandgrens rop släppte örnen sitt byte och flög sin väg.

Paul Sandgren är helt säker på sin sak att det var en havsörn - troligtvis en årsunge drygt 1,5 m mellan vingpetsarna. Sannolikt var örnen ute efter en råvunge som Sandgren strax före observerat. Nu kilade råven in i ett hallonsnår och då gav sig örnen i stället på Mirran.

Forts sidan 16 spalt 1

Havsörn...

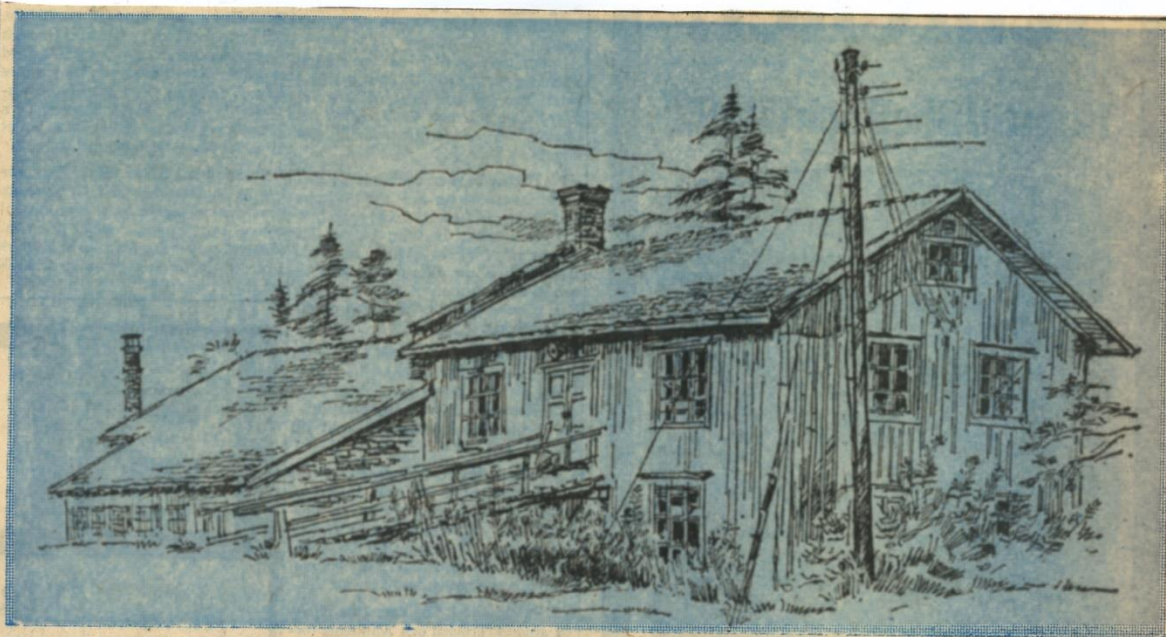
Forts. från sid. 1

Efter att Mirran släppts från sin luftfärd tog hon ett jätteskutt mot skogen och det hjälpte inte att gårdsfolket var ute och lockade på henne upprepade gånger. Först på söndagsmorgonen kom hon fram. Hon hade då sår på halsen och märken efter örnens klor på ryggen.

Med all sannolikhet är det samma havsörn som tidigare setts bl a i Järnäs. Målmästare Ivan Söderberg, Nordmaling, satt för en tid sedan på bron till sin sommarstuga i Järnäs klubb. Hörde en drivande hund komma emot sig och uppmärksammade strax haren komma skuttande. När haren bara var några meter ifrån uppmärksammade han tydligen faren och kastade sig in i en yvig gran. Hur haren varslat faren var för Söderberg en gåta.

Själv hade han inte hört något av den stora fågel som kom dykande ner. Nu missade örnen den gång med någon halvmeter. Sen försökte den med vingarna skrämma och slå ut haren som låg och tryckte.

Att det satt en människa bara några meter ifrån och från så s a s parkettplats såg det märkliga skadespelet upptäcktes aldrig av örnen. Efter att ha misslyckats med att få ut haren satte sig örnen i en tall för att vänta ut sitt byte men blev slutligen skrämd.

Den gamla manufakturmedjan från 1878, ligger 100 meter nedströms stångjärnssmedjan.

TECKNING: GÖSTA LARSSON

Olofsfors — välbevarat bruk som behöver upprustning 8/11

DEN FYSISKA riksplaneringen har just inletts för kommunernas del. Det gäller att ta reda på vad de olika kommunerna har för resurser och värden som är värda att skydda och bevara.

Också Nordmaling, den typiska kustkommunen, inkilad mellan jättarna Umeå och Örnsköldsvik har en del att bjuda på. Det rör sig om Öreälvens dalgång, skärgården, främst Järnåsudden och Torsmyren, som ingår i det långsträckta myrområdet mellan Brattfors och E 4.

Men inte bara naturen har intresse. Också t.ex. Olofsfors bruk hör till det som kan räknas som riksintressant. Enligt antikvarie Katharina Ågren på läns museet finns det, i varje fall inte längs Norrlandskusten, så många gamla bruk så välbevarade som just Olofsfors.

Men om inget görs snart åt de gamla byggnaderna kommer de inte att vara välbevarade så länge till. Det krävs pengar för att kunna rusta upp alla bruksbyggnaderna, masugnen, smedjorna, kornboden, kvarnen och kättingsmedjan.

De nuvarande ägarna, Masonite AB, har inte pengar för att bekosta en upprustning, även om de är intresserade av det. Det krävs i stället en insats av naturvårdsverket eller AMS.

Eftersom Olofsfors bruk hör till de riksintressanta områdena i Nordmaling kan det vara av intresse att gå närmare in på brukets historia. I två avsnitt kommer VK att berätta om det gamla järnbruket, det första i dagens tidning.

SIDAN 14

Nordmalings- elever får mellanmål 8/11

Alla skolelever som har åtta timmars skoldag, bör få mellanmål i likhet med vad som nu serveras vid Kyrkiovallens skola anser Nordmalings skolstyrelse och begär för ändamålet 20,250 kr i tilläggsanslag för vårterminen 1974.

När skolstyrelsen häromdagen sammanträdde genomfördes, i enlighet med en tidigare uttalad önskan, studiebesök vid högstadiet med rundvandring, lektionsbesök, presentation och informella överläggningar med såväl högstadiets lärare som eleverna. Speciellt elevrådet hade många frågor att ställa till styrelsen, frågor gällande bl.a. olika trivselanordningar samt det planerade nybygget.

En framställning från styrelseledamöterna i lokalavdelningen av Sveriges lärarförbund om tjänstledighet med B-avdrag vid lokala styrelsesammanträden avsågs.

Bengt Erik Johansson förordnades som extra adjunkt tiden 5/9-4/10-73. Inger Burman som extra adjunkt 17/10 tills vidare t.o.m. 20/12-73 samt 6/1-30/4 1974 och Margareta Marström som timlärare på mellanstadiet med 10 veckotimmars tjänstgöring fr.o.m. 22/10 tills vidare t.o.m. 20/12 1973.

Gunnar Berggren och Gunn-Britt Haeggman meddelades avtalsenliga lönegrad och löneklassuppflyttningar.

Vidare beslöt man att sedan läns-skolhämnden medgivit befristelse från vissa villkor för extra ordinarie anställning som lärare i teckning med de a. Ivar Rönneberg eo anställning fr.o.m. 1/7 år 1973 tills vidare.

I likhet med tidigare år beslöt skolstyrelsen ansli 1.000 kr per termin för reparationer av skadegörelse. Eventuella överskott kommer att få användas av elevrådet för upprustning i uppehållsrummet.

Gemensam andakt i Nordmaling

NORDMALING (VK)

I Nordmalings gamla medeltidskyrka samlades på torsdagskvällen Nordmalings församling, baptistförsamlingen och pingstkyrkan till gemensam andakt i samband med u-landsveckan. Kyrkötjänningen fick ta in en hel del extra stolar för att bereda alla plats och det innebär i stort sett att var tionde nordmalingsbo den här kvällen fanns i kyrkan.

För inledningsanförandena svarade komminister David Lindström och pastor Ivan Bjurbo. Kvällens predikan hölls av f. missionsföreståndare Linné Eriksson. Kollekten blev nära 3.000 kr och den går oavkortat till Luther-hjälpen.

För sången svarade dels kyrkokören, under Brage Edströms ledning, dels en sammansatt kör med inslag av strängmusik från baptistförsamlingen och pingstkyrkan under ledning av Rolf Forsberg, Mo. För de avslutande orden svarade pastor Olof Klinth, Sionförsamlingen och komminister David Lindström.

— 1 Nordmalings kyrka vigdes på lördagen busschauffören Carl Tommy Yngve Näslund, Gräsmyr och af-färsbiträdet Rut Elsa Ingegerd Österlund, dotter till hemmansägare Georg Österlund och hans maka Emelia, född Brännström, Gräsmyr. Vigseln förrättades av komminister David Lindström. (Foto: Alfons Foto, Nordmaling) 7/11 1973

9/11 1973
Till Farsdagstårta

GRÄDDE 0,3 | 3:30

BANANER 2:65

Sjöbergs Livs

Rundvik, Nordmaling

Julbegonior 4:95

LEVAR

HANDELSTRÄDGÅRD

Nordmaling tel 0930/10916

9/11 1973
LÖGDEÅ

Fredagsöppet till 19

Lördagsöppet till 14

tedder

Härlig, varm jacka av mockaimitation med pilebaksida, imiterat vargskinn på krage, ett av våra aktuella herrplagg.

Pris: 298:-

Present till FAR väljer man lätt på vår välsorterade herravdelning.

MÖTESPLATS FÖR HERRAR
I ALLA ÄLDRAR.

Häggströms
MODEHUS

LÖGDEÅ-Tel. 0930/304 25, 303 09

Något på sidan av E4 men alltid i centrum för modet.

Nya Braun Synchron Plus

Rakapparaten som är mindre och smalare för att raka djupare, närmare huden. Du kan hålla rakapparaten i nästan vilken vinkel som helst. Och med det smala skärhuvudet kommer du lättare åt på knepiga ställen. Med nya Braun blir du skonsamt valräkad i alla vinklar och vrår.

AB NÄSLUNDS JÄRN

Nordmaling

Tel. 101 33, 100 27

Ungdomsgårdarna i Nordmalings kommun

Föreningar och ideella sammanslutningar samt studie- och ungdomsorganisationer inom kommunen ges härmed möjlighet att anmäla sitt lokalbehov vid ungdomsgårdarna.

Önskemål om förhyrning vid lokalerna i Nordmaling, Rundvik och Norrfors, för längre tid, kan göras skriftligen till Sociala Centralnämnden, Fack 36, 910 01 Nordmaling. Förhyrning för kortare tid kan göras direkt till respektive föreståndare tel 301 58 eller 910 17 eller också till kommunens växel 107 50.

Sociala Centralnämnden

**FARS
DAGS
Extra
POLOTRÖJA**

i casmilon

Endast 28:-

Även i övrigt har vi laddat upp med massor av fina farsdagspresenter som t ex handskar, mössor, skjortor, slipsar m.m.

Wärningstams

NORDMALING - TEL 101 20

DÖDSFALL 9/11 1973

Jenny Johansson, Nyåker. I sitt hem i Nyåker avled hastigt på onsdagskvällen fru Jenny Johansson, maka till fd byggnadssnickaren Theodor Johansson. Hon var 67 år och sörjes närmast, förutom av maken, barnen Paul ingenjör i Märsta, Eivor gift med instrumentmakare Gunnar Bergdahl, Hägersten och Aina marknadsundersökare i Västerbotten, barnbarn samt en syster.

Hon var född i den lilla väglösa byn Stenberg. Hennes hem ödelades av en brand när hon var i barnåren. Samtidigt blev hon också moderlös och hon kom till grannbyn Orrböle som fosterbarn. Här växte hon upp och sedan fick hon ut i eget förvärvsarbete. Bland annat hade hon anställning i Nordmaling 1929 ingick hon äktenskap med byggnadssnickaren Theodor Johansson. Makarna bosatte sig första tiden i Husum. Sedan flyttade de till Brattsbacka och därefter till Nyåker, där fru Johansson drev bageriövers. 1944 flyttade familjen till Nykvarn utanför Södertälje och därifrån till Märsta där maken hade anställning som byggnadssnickare. Fru Johansson hade anställning vid Arlanda flygplats innan de 1969 återbördades till Nyåker, där de köpte egen fastighet.

Hon, liksom maken, var under många år aktiv inom pingstrelsen och under nyåkersiden var deras hem alltid öppet för kringresande predikanter och reseledare. De sista åren var hon gravt handikappad och därmed också rullstolsbunden.

Vårt allt 10/11
† 1973

**Jenny Karolina
Johansson**

* 15/2 1906
† 7/11 1973

en älskad Maka, Mor, Farmor,
Mormor och Svärmor har lämnat
oss och gått hem. I just minne
bevarar vi hennes uppoffrande
och varma omtanke om oss alla.

Nyåker, Märsta och Stockholm
den 8 november 1973

TEODOR
Paul och Elly
Richard, Sandra, Sera
Elvor och Gunnar
Ingemar, Eva
Aina och Torsten

Så vandra våra kära
genom evighetens dörr.
Och ingenting på jorden
kan mera bli som förr.
Men tacksamhet skall
följa Dig.
Som stjärnor uti rymd.
Visst umnar vi Dig vila fast
blick av tår är skymd.

Jordfästningen äger rum lördagen
den 17 nov kl 13.30 i Nyåkers
gravkapell. Efter akten är alla
varmt välkomna till minnesstund
i kyrkans lilla sal.
Meddelas endast på detta sätt.

Norrfors IK 40 år 14/11 Skidor - fotboll främst 1974

NORDMALING (VK)

En kolplan var Norrfors IK:s första fotbollsplan och efter matcherna i byaserien liknade spelarna mer eller mindre svartingar, den plan man har i dag är väl inte så mycket att hurra för men avgjort bättre och för fotbollslaget gick det riktigt fint den här säsongen, man vann åtta matcher och spelade fyra oavgjorda. Med sina 20 poäng kom Norrfors tvåa efter seriesegrarna Rundvik. I seriens sista match (div. 6 Umeåserien södra) spelade Norrfors för övrigt 1-1 mot serievinnarna. Nu på lördag firar Norrfors IK 40 årsjubileum med fest i Mjösjöby bygdegård och vi förmodar att då kommer gamla minnen att ventileras.

NORRFORS IK är ingen liten förening. Nuvarande ordförande Göran Almström är nog med att medlemsstatistiken håller sig och helst ökar. En sak som sannerligen inte är så lätt i en avflyttningsbygd som Norrfors. Totalt har man ca 100-tal medlemmar och därav är ett 60-tal mellan 12-24 år.

Skidor och fotboll har varit huvudidrotterna åren igenom men man har även testat på ishockey. Nu har man lagt ner seriespelet men isbanan håller man i fint skick till glädje för samhällets ungdom. Man har även ett fint elljusspår som flitigt utnyttjas under säsongen och för löpträning under höstarna.

I BÖRJAN PÅ 50-talet hade klubben flera goda orienterare. Däribland Valdemar Nordberg och bröderna Eskil och Uno Sjöström. 1960 var det dock slut med orienteringen. Skogsfolket fick söka sig till specialklubben Högåkers OK.

Tyvärr har klubben förlorat sina gamla handlingar. De gick en gång - av misstag får vi hoppas - till brännropen.

En som minns från de första åren är Gustaf Öberg, 58, Fällfors. Han var med om klubbens bildande. Valdemar Nordberg och Karl Sikström är ytterligare två veteraner.

Egentligen var det väl en schism inom idrottsföreningen Västanfjället som bidrog till att Norrfors IK bildades. Som första ordförande fick vi Elov Nygren, en av de dåvarande ledarna på snickerifabriken.

Vi tog upp fotboll på programmet. Plan saknades men som en av kvarlevorna från den stora kolnings-epoken under första världskriget fanns här en stor kolplan. Där spelade vi fotboll, men oj, oj, vad det dammade ibland, berättar Gustaf Öberg.

Genom åren har skidsporten varit en av klubbens stora grenar. Även för 40 år sedan arrangerades skidse-riell mellan byarna men främst lo-ckade stafetterna. Nu är Norrfors IK medarrangör i Masoniteloppet och i Nordmalings kommunserie på skidor.

A A

En riktig byafest i Brattfors Bygdegård invigd med älgkok

NORDMALING (VK)

Det var klackarna i taket i Brattfors, Nordmaling på lördagkvällen. Men den här gången var det inte tapetkungen i Nordmaling som stod för kalaset utan byborna själva med byns handlarpar Lisbeth och Per Rönquist som värdfolk. Vid

långborden inne i Bygdegården, eller Byagården om man så vill, var det dukat med långbord, där huvudrätten bestod av älgstoppa och älgkött. Dit gick hela familjer tillsammans nära 100-talet. Då in-gick även gäster från närliggande

byar. Det måste ju finnas lite främmande också när man har ka-las.

Den här festen kan även betrak-tas som något av ett invignings-kalas för den nya lokalen, byns egen bygdegård. Det är den tidi-gare gamla skolan som genom idogt arbete och med relativt små medel förvandlats till en trevlig lokal för byns folk. Köket är lite proviso-riskt än så länge, men man vet hur man vill ha det och med hän-syn till bybornas ambitioner kom-mer även den detaljen att ordnas. I övre planet har man lokaler för bl a bordtennis.

Skolan byggdes en gång av bybor-na själva, även om kommunen så småningom tog över äganderätten. Men kommunen gav tillbaka dyr-gripen med varm hand och dess-utom ett anslag för reparationsar-betet. Så man fick därmed lite ränta på den gamla insatsen. Res-ten har man ordnat själv. Bl a genom en lyckad byauktion.

Festen pågick till fram på små-timmarna, med fyra timmars dans till tonerna från grannbyn Mull-sjöns egen orkester Monte Carlo. De spelade och sjöng så de gamla skolfönstren dallrade. Tiderna för-ändras, men byns skola är allfort, tack vare många goda insatser, en samlingspunkt för byns befolk-nig.

Dansen går och här igenkänns bl a Fritiof Eriksson med fru.

När alla hade bänkat sig kring älgköttgrytorna svarade Kolbjörn Wilcke för hälsningsorden. Han berättade om lokalen liksom om festen och festglädjen och kunde med-dela att för älgköttet svarade byns jaktlag.

HERBERT BYLUND

Jaktlagets ledare Nils Jakobsson med värdparet Lisbeth och Per Rönquist.

Kommunernas inventering av resurser och värden av riksintresse har inletts. Också Nordmalings kommun har en del att bjuda på i det sammanhanget.

Ett av de intressanta objekten är Olofsfors bruk. Bruket är ett av de få välbevarade järnbruken i Norrland, men kräver nu en upprustning om det inte ska förfalla helt.

I två avsnitt kommer VK att berätta om det gamla järnbrukets historia.

Olofsfors bruk inriktat i Norrland

Järnbruket i Olofsfors är en produkt av den svenska järnhanteringskonjunktur under 1790-talet, då landets export till utlandet var 100 procent var järn. Nere i Gällivare och Upplän låg gamla järnbruk med förtärliga storskaliga produktion, men bruken vid Dannemora och andra orter började med tiden lida brist på bränsle. Masugnarna skakades stora mängder träkol och efter hand hade skogarna tagit slut. Då fick man söka sig till bränslet.

Järn efter bränsle drev brukarna norrut och bildades skogspåren mellan upp till de järnbruk, som började växa upp vid de norrlandska vattenströmmarna. Bruken grundades av ett specialprivilegium från 1871, alltså för 300 år sedan. Typexempel på sådana bruk är Grönåsen Bruk 1872, Långåsen Bruk 1888 och Gällivare efter Ångermanälven. Det stannade kom till 1894.

IRLÄNDARE
Så snart två namn är förbundna med de brukslängder som

Järnstämpel för Olofsfors bruk. Kom till stånd under 1790-talet. Det är Finlay och Jennings. Finlay grundade Robertfors bruk. Franz Jennings var en irländsk affärsman, som under 1790-talet köpte Fornäs bruk, Ström bruk, Gnarp masugn samt några anläggningar i Finland. Han var Finlays kompanjon och sommar för Finlayns svärson.

John Jennings utbildades hovmarskalk och det var han, som i juni 1798 skrev till kungliga berg-

kollegiet och sökte rättighet att ovanför Ledsäls utlopp i Nordmalingsliden, där han, förutsattade nog förvärvat mark, få anlägga en masugn och flytta dit en stångjärnshammare.

Det här anslags av många som ett hot mot bondebefolkningens gamla rättigheter. De ville värna om förtärliga rättigheter till järn, att låsa hemmen från järnknä till slakt, som det hette. De ville också behålla rätten att bränsla tjäna.

BORGARPROTEST
Trots de många invändningarna och trots att borgarna i Umeå och Härnösand protesterat mot bruksanläggningen i Olofsfors gav Kungens med sig och beviljade tillståndet den 14 november 1793. Privilegiet beviljades dock inte förrän den 18 juni 1798 och då börjar också Olofsfors brukets historia. Det nya brukets ägare låg dels på prästborden mark och dels på de nya kassorna. Men det skulle komma att gå ytterligare något år innan den första bilningen kunde ske i masugnen. Det var i oktober 1798 och efter åtta dygn hade man sålats kommit till skuggan (1 skuggpund = 170,12 kg tackjärn). Masugnbyggnaden var övermåmålare Johan Daniel Christiern.

I landsbövård önskade fem-årsberättelsen vidtogs 1799 att masugnen av sten samt en stångjärnshammare blivit uppförda och att kostnaderna blivit stora. Jennings skulle, enligt uppgift, ha lagt ned 400.000 daler kint på bruksanläggningen från till till 1793. Då hade även för bruket uppförts en del bostäder. Men produktionen var låg i förhållande till investeringen. De fem första åren bilades i medeltal 40 dygn per år och gav i utbytte till skuggpund per år. Men det blev med åren bättre fart och 1798 var man uppe i 130 skuggpund tackjärn. Jennings klagade upprepade gånger över att bönderna inte kunde tvingas lever-

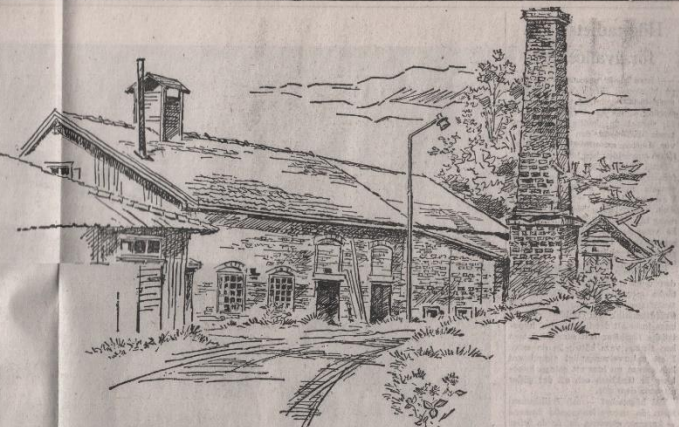
era kronostämpeln i form av kol. Nu var han tvungen att anställa egna kolare, vilket blev dyrt. På 1790-talet var drygt 20 brukskolare upplagrade i skogen.

KONFLIKT
Nordmalingsbönderna såg inte med blida ögon att den guldande masugnen i Olofsfors började slå skogen på ett sätt de tidigare aldrig varit med om. Att den därmed också steg i värde förstod man inte vid det laget. Vid riksdagen 1799 låg de också bondeståndet att göra bevis över järnverket. Åren 1800 renoverades till hamnar- och kommerskollegierna. Kollegiet ansåg emellertid, att nordmalingsbönderna på förtärliga handt sina händer och bevisade förenklade, icke någon gång när de slutbehandlades den 24 januari 1799. En bergmästare påvisade också hur virkesbesparande bruket var i jämförelse med böndernas egen minshushållning med skogen.

LOKALISERINGSSTÖD
I anslutning till sitt privilegium fick Jennings två kronostämpelningar - en sk rekonstruktionshög, till brukets förfogande. Kanke något av ett dåligt lokaliseringsstöd. Avsikten var att bruket därmed skulle klara behovet av träkol. Den norra almbänningen är numera hemmanet Normark och den södra almbänningen Högend. Genberg till Stora till efter Långåsenvaldningen.

På de här markerna anlades stämpelnings åtta kolare: Normark, Genberg, Högend, Stora, Storkolarna, Östra torpet, Jansmark och Östern.

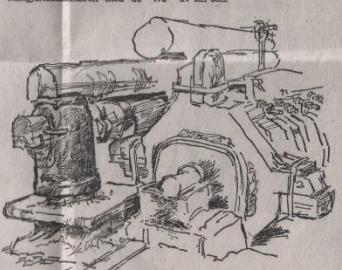
NYA ÄGARE
John Jennings avled i december 1773, dvs för ganska precis 200 år sedan. Därefter drevs bruket de närmaste årtiondena av svärsonen och gäldenär, till dessa hörde bl a brukspatronen Johan Svaraus, som för övrigt köpte hammarbygderna ovanför masugnen, allt enligt bergkollegiets utslag den 1

Stångjärnsmedjan i Olofsfors, som byggdes 1877. I dess innandöme finns alltjämt, som i fornstora dar, stångjärnshammaren och den ännu större smälthammaren. Stångjärnsammaren kördes provisoriskt igång så sent som 1953 vid prinsessan Sibilas besök i Nordmaling.

april 1784. I det utslaget ingick vidare rätten att få anlägga en hjulstock med knipphammare och en såse till 300 skuggpund till fördelning i knipphammare och spik samt sluttiggen en plåthammare. En byggnadsstyrelse från Gällivare uppförde 1784 stångjärnshammaren med de två

Joh. Kristoffer Pauli övertog hälften av bruket och tre år senare även den andra hälften. Pauli satte nu in bergfogden Daniel Qvist som inspektör. Pauli ledde emellertid brukets utveckling fram till sin död 1823. Han efterträddes då av sin son.

Den stora smälthammaren i stångjärnsmedjan.

Av stor betydelse för bygdens blev den decentralisering av bruksdriften som Pauli genomförde 1785. Han uppförde då en hammarbygd i Klåne, en dryg mil ovanför bruket. Stångjärnsammaren blev färdig sommaren 1787. Enligt privilegiet skulle utvidas till 150

skuggpund stångjärnsmedja, som Delfors bruk avställt ifrån, få stå vid den nya hammarbygd. Här fick verket rätt att överta en härd från Rannäs bruk till Klåne. Uppenbarligen var det så, att för att få skogs någonting nytt i landet, på industrisidan, så måste man lägga ned drift- och motvarande art på andra platser. Någon större kända för industrins utveckling fanns inte på den här tiden. Eller var det råvaran som man till varje pris ville skydda? Tur att ingen kom på tanken att starta masugnshärdar på den här tiden för då hade väl råvaran försvunnit på skogens dött dämpningen.

ÄTTLINGAR
Klåne växte snabbt till en brukby och till flyttade en rad ättlingar av vilka man än i dag kan spåra ättlingar. En av dessa är exempelvis släkten Wård. Den första Wård var edsvärnen och sedermera mästernoden Vilhelm Wård i Klåne, född 1780 och död 1867. Hans son Per Wård, som föddes 1780, kallades hammarmedelmästern. Och släkten Wård finns kvar än i dag. Dels genom släktiga hustru Lisa Strömberg och hennes systers Anna gift med en broder till Det Norgem och bonst i Mafors. De har båda flicknamnet Wård. Och i Rundvik finns släktnamnet Wård kvar än i dag.

Ar 1840 tillkom ytterligare en hammarbygd i Holmfors 17 km uppströms Ledsäls, på Örnöls lags ägor. Det blev en järnforädlings anläggning med två härdar för bruket utvidades till 1200 skuggpund smält järn. Produktionsplanen till Holmfors utformades av brukets ärendatorer. Man får en föreställning om de dåtida övertarna om man beträffar att ärendatorerna fick 24 skilling (48 öre) per skuggpund för upplämnings av tackjärn. För nedföringen av samma vikt, dvs 170 kg stångjärn, betalades endast 18 skilling. Från 1880 var bönderna genom kontrakt bundna att köra tackjärn från bruket och stångjärn tillhålla för i riksdaler per for. Varje for vägde 50 lipund (433 kg).

EN KORT EPOK
Men det här med decentralisering blev inte bestående. 1865 slutade hammarmediet i Holmfors. Epoken blev bara 45 år. Två år senare lyste även industrin i Klåne men det blev man trötta på när 100 år.

Nu blev det i stället en form av centralisering. Man byggde ut smältverksamheten i Olofsfors och hammarbygd i Holmfors flyttades dit och var i drift ända från till 1953, då stångjärnsmedjan för alltid upphörde vid bruket.

Den verkliga högkonjunkturerna infann sig i Olofsfors i mitten på 1800-talet. Masugnen och brukets hammar, liksom hammarbygd i Klåne och Holmfors, gick för fullt. När produktionen var som störst tillverkades ca 800 skuggpund järn. Smältningen hade bilning- en vid masugnen varit inställt ett par gånger, 1807-1812 och 1814-1820. Nästan mellan den 3 och 4 november 1819 utbröt eld i hjulhuset till masugnen. Hela kylvan, hjulhuset och hammarbygd strök med. Det inträffade fullständigt under masugnens stillastående. Men masugnen lygdes snabbt upp igen och var i full drift 1821. Vid eld utbröt också den 2 april 1845, då två större kolvax luvd masugnen blev lägnars rov. Samtidigt förbrändes 1700 liter kol (1 last = hektoliter).

Konkurrens om råvaran visade sig redan på den här tiden. Sägerverksamheten L P Jansson till uppföra ett skogsvärd vid Disjupliden omkring 1840. Han sökte även tillstånd att få anlägga en stångjärnsammare. Men Olofsfors Bruk köpte upp denna böjarna till en ny industri och sedan behövde bruket inte frakta någon konkurrens om råvaran i Holmfors.

MASUGNENS ÖDE
Mot 1830-talets slut fick hammarbygd med järn allt närmare marknad. Landsbövårdens familjebestånd berättar år 1840, att även om driften pågick oavbrutet var masugnens inte längre över lövsn. Han önskade sig också över bruket, som förväglat bli skattlagt för 6 1/8 mantal för sina rekonstruktionshög, vilket han ansåg för högt. Det framgår dock av landsbövårdens berättelse att av Västerbottens ex. järnverk, hade Olofsfors ansetts äga den största behållningen. Man fick ett tillfälligt uppgång i mitten på 1850-talet bl a genom Krim-kriget. År 1855 hade bruket, inklusive Holmfors, 133 man och 136 kvinnor skrivna vid sina anläggningar.

En ny brand vid masugnen kom den 19 april 1886. Allt som var av trä brann ned, men själva pipan blev oskadad. Med viss tvivel lit man återuppbygga masugnen. Vis av tidigare bränder lit man nu mera masugnshuset av stångjärn och taket täcktes med plåt. Men det här skulle visa sig vara ett sista försök att hålla masugnens driften vid liv. Lösenheten pekade brant nedåt och åtta år senare var det "tills". En vårdag 1894 brände man för sista gången i masugnen i Olofsfors.

Text: HERBERT BYLAND
Teckningar: GÖSTA LARSSON

En lugn och fridfull idyll i dagens Olofsfors. I centrum en av arbetare osädderna från 1877. Det här är på den s k Svedja. Till stångjärnsmedjan och till en rad jordkällare. Att det bor folk här än i dag framgår av TV-antennerna på taket.

Harald Eriksson, Umeå delar ut diplomerna till Ragnar Berglund och Sixten Sjölund.

Nykterhetsfolk fick diplom vid logeträff i Nordmaling

NORDMALING (VK)

Efter flera års stiltje hos nykterhetsfolket i det centrala Nordmaling, dvs nedre kommundelen, kom det plötsligt lite liv i föreningsarbetet på lördagkvällen. Det skedde i Ava, i kommunens sydligaste hörn och bakom arrangemanget stod den gamla IOGT-logen Svalan. Man kallade till kamratträff och plötsligt fanns där gamla nykterhetskämpar från bl a i Ava, Rönnholm, Rundvik och Nordmaling. Men där fanns också medlemmar från Umeå Skans, Nordens kämpe i Husum och Nordstjärnan i Gräsmyr.

Från Umeå kom IOGT/NTOs distriktssekreterare Robert Sten och vidare fd IOGT:s distriktsbas 1:e inspektör Harald Eriksson. Det blev också den senare som fick leda mötet. Men dessförinnan var det bygdens egen son, Bertil Sjöberg, som fick hälsa välkommen och redogöra för upptakten till sammankomsten.

Han kunde se ut över en välfylld lokal, Bygdegården och fd logelekalen i Ava. Han kunde även slå fast, att det fanns ett speciellt skäl till den här träffen och det var, att två av logens Svalans veteraner, Sixten Sjölund och Ragnar Berglund, skulle belönas med IOGT:s diplom för 50-årigt medlemskap. Och eftersom båda är relativt unga och verksamma än i dag så innebar det att båda blev IOGT:are i mycket unga år.

□ STORA INSATSER

I sitt tal betonade Harald Eriksson dessa veteraners stora insatser för

nykterhetsarbetet i Nordmaling och han gav vidare en återblick över nykterhetsarbetet i vårt land i allmänhet men kanske nordmalingsbygden i synnerhet. Han, som så många andra, uttalade en kraftig "dom" över det mellanöl som begäddes svenska folket 1965 och som nu förslagsvis skall ersättas med något som man vill kalla folköl. Skiljningen är inte så stor och namnet är vedervärdigt.

□ DIPLOM

Det blev också Harald Eriksson, som fick överlämna diplomerna till hrr Sjölund och Berglund, som dessutom fick blomsterhyllningar från bl a logen Skärgårds-rosen i Rönnholm och den gamla IOGT-kretsen.

De båda veteranerna tackade med att berätta om sina femtio år i nykterhetsarbetet och främst då i Avalogen. Berglund överlämnade också en gåva till lokalen i form av ett par vackra ljusstakar, ty i ljusets

tecken arbetade den gamla logen i Ava i flera generationer till båtad för både ung och gammal. Och ungdom fanns också med den här kvällen.

Till kvällens glädjespridare hörde nu, som så många gånger förr, makarna Eilfred och Agnes Hellman från Alfreðshem, bördiga från Norrbyskärs och nordmalingsbygden. De spelade och sjöng på sitt oerfarna sätt. Heder åt avaborna för deras initiativ.

HERBERT BYLUND

Severt Nyberg, Gräsmyr. På Nordmalings sjukhem avled på söndagen förr hemmansägaren Johan Severt Nyberg, Gräsmyr, Nordmaling. Han var 85 år. Närmast sörjande är sonen Emil Nyberg, hemmansägare i Gräsmyr, svärdottern Nanna samt barnbarn.

Nyberg var född i Bjurholm, men kom som pojke till Gräsmyr sedan föräldrarna köpt ett hemman där. Efter det att fadern förölyskats kom Severt Nyberg att 1915 överta ansvaret för gården och drev denna fram till 1947 då ende sonen tog över.

Den bortgångne var känd som en redbar och rejäl bonde och skötte sin gård med ordning och reda. Han var på sin tid ledamot i styrelsen för Gräsmys kraftbolag och har sedan många år varit medlem i byns EFS.

Svea Pettersson, Rundviksverken. På Umeå lasarett avled på söndagen fru Svea Pettersson, född Sandman, Rundviksverken. Hon var 72 år. Närmast sörjande är maken förra faktorn Ivar Pettersson samt sonen Ivar, ingenjör i Utansjö, svärdotter och barnbarn samt syskon.

Den bortgångna var född i Aspeå men kom i unga år tillsammans med föräldrarna till Sörbyn. 1914 kom familjen till Nordmaling. Efter att ha haft olika hembiträdestjänster kom den bortgångna till Nordmalings apotek och var anställd där tills hon 1934 gifte sig och blev bosatt i Rundviksverken. Under sin tid i Nordmaling var fru Pettersson med i kyrkokören. Hon har på senare år tidvis vistats på Nordmalings sjukhem.

Fritidsnämnden i Nordmaling har fördelat anslag

NORDMALING (VK)

Vid sitt senaste sammanträde beviljade Nordmalings fritidsnämnd IFK Rundvik 13.209 kr som grundbidrag, aktivitetsstöd m m. Ärendet har tidigare varit bordlagt för införskaffande av vissa uppgifter. Levar EFS juniorförening beviljades 508 kr i grundbidrag och aktivitetsstöd. Lögdeå EFS juniorgrupp får sammanlagt 751 kr i grundbidrag lokalkostnadsbidrag och aktivitetsstöd. I lokalt aktivitetsstöd beviljades Unga örnar i Rundvik 466 kr som man nu får kommunalt bidrag till och Håkan IF får 900 kr till skötsel och un-

derhåll av fritidslokal och ishockeybana. Kommunledaren i ishockey, Leif Holmberg, får 490 kr i bidrag för sin verksamhet och Rågränsens slalomklubb 250 kr i träningsbidrag. Flertalet av klubbens ungdomar kommer från Nordmaling. För deltagande i en kommunistafettävling i Tvåälund beviljades kommunledaren i terräng Harald Tidebo 150 kr.

Bland tre anbudsgivare antogs Sandströms sport, Nordmaling, som leveratör av ett antal bordtennisbord. I kursbidrag utbetalades till Arne Persson, Rundvik 135 kr, till Anna-Lisa Oskarsson, Lögdeå 135 kr, till Ake Åberg, Rundvik 115 kr, till Birgit Hjelt, Rundvik 115 kr, och till Kjell Stjärnlöv, Lögdeå 115 kr.

Den lokala idrottsledarutbildning som fritidsnämnden tänkt sig ha under november månad kommer att framflyttas till våren 1974.

Fru Eivor Edström hjälper Annika Ankler att klistra in dagens minnesbild allt medan kamraterna intresserat ser på.

Mammaträff i Nordmaling

NORDMALING (VK)

Häromdagen var det stort sammandrag i Nordmalings fd kommunistergård. Kyrkans barn- och ungdomstimmor hade bjudit in till "mammaträff" och hela huset fylldes av små knattar. Även en farfar fanns med. Lasse Wikman i Lögdeå hade tagit sig ledigt för att se vad sondottern Charlotta hade för sig. Denna gång var det bara 4-åringarna som var på plats, men det räckte. Vikarierande diakonissan Ulla Ersholt och hennes medhjälpare hade närmare 30-talet små att ta hand om.

Att kyrkan anordnar timmar för de allra minsta anses som speciellt värdefullt. För tex 4-åringarna finns inte så många aktiviteter och till-

fället att komma samman. Att gå på kyrkans barn- och ungdomstimmor är populärt. Man är tex lika många 5-åringar och nära på lika många 6-åringar med varje vecka.

Vid barn- och ungdomstimmorna har Ulla Ersholt fruarna Ceres Wilhelmsen och Eivor Edström till hjälp. Tiden går fort med lekar, sång och tillverkning av små hobbyarbeten. Tanken bakom det hela är att ge de unga insikt i vad som menas med kristen fostran. Därför avslutas varje träff med en andaktsstund.

Den kyrkliga barn- och ungdomsverksamheten i Nordmaling har ett rikt utbud. Miniorerna — yngsta ungdomsgruppen — har man fått de-

la upp på tre grupper. Ledare är makarna Berta och Edvard Englund, Olle Hörnlund och fruarna Anna Lindahl, Britt Sjöberg och Ragnhild Wikman. Eivor Ersholt svarar för juniorena. Ledare för lördagskyrkan — det som förr var söndagsskolan — är Eivor Edström, Eleonor Ersholt, Gunnar Hägglund och Karin Ericson.

Beträffande lördagskyrkan har det varit diskussion om lämpligheten att lägga den på lördagarna. Enligt Ulla Ersholt har det dock visat sig bra, speciellt vad avser de yngre. De tycks ha lättare att komma på lördagsförmiddagarna än på söndag.

ANDERS ASTRÖM

Vår käre Far, Svärfar och Farfar

Oskar Valentin Andersson

* 19/6 1893 † 14/11 1973

har idag lugnt och stilla insomnat.
Djupt sorjd och saknad av oss,
barnbarn, syskon, släkt och vänner.

Rundviksverken
den 14 november 1973
Nils-Erik och Gudrun
Ann-Christin, Margareta, Ulrika
Ola och Anna-Greta
Stina, Per

Vila i frid Du far och farfar
Ditt varma hjärta har somnat
Din livsgärning lever, den sinar
ej ut.
Fast armen i döden har domnat
Vi tacka för allt i livet Du
skänkt
För allt vad Du gjort för de
Dina.

Jordfästningen äger rum i Nordmalings gravkapell lördagen den 1 dec kl 13.00. De som med sin närvaro önskar hedra den bortgångnes minne inbjudes efter jordfästningen till minnestund i Församlingssgården.

Valentin Andersson, Rundviksverken. På Gleritzska sjukhemmet i Umeå avled natten till onsdagen förr byggnadssnickaren Oskar Valentin Andersson, Rundviksverken. Han var 80 år. Närmast sörjande är sönerna Nils-Erik, förman och Ola, sågverksarbetare, båda Rundviksverken, svär- och dotter, barnbarn samt fyra systrar.

Valentin Andersson var född i Rundviksverken. Han började som pojke arbeta vid sågverket och var hemmaindustrin trogen livet ut om man bortser från ett kort mellanspel vid ett sågverk vid Gimo bruk i Uppland. Efter att under en följd av år ha arbetat vid sågverket kom den bortgångne till byggnadsavdelningen vid masonitefabriken och arbetade där fram till sin pensionering.

Valentin Andersson var under en följd av år ledamot i fackföreningsstyrelsen.

15/11

†
Vår käre
Johan Severt Nyberg
* 7/10 1888 † 11/11 1973
har stilla insomnat och gått hem. I ljus minne be-
varar vi hans uppoftande och varma omtanke om
oss alla.
Gräsmyr den 13 november 1973
EMIL och NANNA
Britt och Stefan
Patrick
Sven-Erik
Ingemar
Roland
Så vandra vår kära genom evighetens dörr
Och ingenting på jorden kan mera bli som förr
Men tacksamhet skall följa Dig, som stjärnor uti rymd
Visst unnar vid Dig vila fast blick av tår är skymd.
Jordfästningen äger rum i Nordmalings kyrka lördagen den 24 nov.
kl 13.00. Efter akten är alla varmt välkomna till minnesstund på
Levar hotell. O s a senast den 21 nov. tel 0930/700 45. I stället för
ev. blommor en gåva till Gräsmys EFS.

DÖDSFALL 21/11/1973
Signe Lindström, Orrböle, Tvärå-
bäck. På Umeå lasarett avled på tis-
dagen fru Signe Lindström, Orrböle,
Tväråbäck. Hon
var 71 år och sör-
jes närmast av
maken Hugo, dot-
ter samt syskon.
Hon var född i
Bergliden, Tvär-
åbäck. I sam-
band med gifter-
mål flyttade hon
till Orrböle 1931
där hon sedan va-
rit verksam. Hon
var en hemmets
kvinna där omvårdnaden om hem-
met och de anhöriga stod henne
närmast.

23/11 1973
LÖGDEÅ
Fredagsöppet till 19
Lördagsöppet till 14
Vanliga ingrodda
herrbyxor är ganska
ohygieniska.

Lapidus Karlbyxor
kan du slänga i
tvättmaskin så blir
dom som nya.

Vanliga svårsköta herrbyxor hinner
bli rejält inpyrda mellan kem-
tvättarna. Det är ju mänskligt att
svettas, bli inpyrd och skrynklig.
Lapidus Karlbyxor kan du slänga i
tvättmaskin så fort du känner dig
kladdig och inpyrd. Efter några
tunnars tork är dom som nya.

Vi matchar jättesnygga
SKJORTOR o. TRÖJOR
ur våra stora sortering.

HERRARNAS
MÖTESPLATS

Häggströms
MODEHUS
LÖGDEÅ-Tel. 0930/304 25 303 09
Något på sidan av E4 men
alltid i centrum för modet.

Oavgjort för Lögdeå 26/11/1973 i tenniskval

NORDMALING (VK)
Första kvalmatchen till div. II mel-
lan Lögdeå och Ljusdals tennis-
klubbbar slutade oavgjort 2-2. Lagen
spelade ut en plats i tennissens div.
II. Båda lagen har gått igenom sina
seter obesegrade. Ljusdal har dock
den större rutinen och söndagens
kvalmatch, som spelades i Nordma-
lings sporthall, blev en stor framgång
för Lögdeå tennis. Det var framför
allt Erik Eklunds fina spel i den in-
ledande singeln som bäddade för det
oavgjorda resultatet. Erik växer ett
par klasser när det börjar dra ihop
sig till poängstrid.

Han slog nu Ljusdals etta Sten Ör-
tenblad med siffrorna 6-2 7-5 i
dubbeln tog Lögdeå sin andra poäng.
Där spelade för Lögdeå Erik Eklund
och Leif Holmberg mot Ljusdals Sten
Örtenblad och Rolf Olsson. Det blev
den verkliga thrillern. I tredje och
avgörande set låg Eklund/Holmberg
under med 1-4 men spelade upp sig
till 4-4. Ljusdal bröt igenom och
fick 5-4 och hade även matchboll,
men efter bra spel av Eklund/Holm-
berg vann man setet med 7-5.

Slutsiffrorna i dubbeln blev 3-6
6-1 7-5. Det var ytterst nära att
Lögdeå skulle ha gått segrande ur
första kvalmatchen då Leif Holm-
berg i sin singel mot Ljusdals Olle
Svender spelade bra och tvingade
Ljusdalebon till tre set. Matchen stod
längre och vägde men Svenders större
rutin avgjorde och efter 6-3 3-6 i
de två första seten fick Leif till slut
se sig besegrad med 5-7 i avgöran-
de set.

I den tredje singeln spelade Inge-
mar Forsberg för Lögdeå och Rolf
Olsson för Ljusdal. Ingemar Forsberg
vann första set men sedan väl Rolf
Olsson kommit underfund med Fors-
bergs aviga forehand plockade han
in boll på boll och de två första se-
ten gick helt i Rolf Olssons favör.
Matchen slutade 6-2 2-6 0-6.

Facit: En singelvinst och vinst i
dubbeln för Lögdeå. Två singelvin-
ster för Ljusdal. Det ser inte helt
hopplöst ut för tennisspelarna från
Lögdeå inför returen kommande sön-
dag i Ljusdal.

NS

16/11/1973
Obs!
10:- entré
före kl 21
RUNDEVIK
Lördag
17 nov
kl 21-01
NU KOMMER GRABBARNA SOM GJORT JÄTTSUCCE ÖVER HELA
NORRLAND.
Obs! Vi delar ut 5 Janderströjor bland
de 100 första besökarna.
OBS! 2 extrabusar från Umeå busstation kl 20. Hörnefors Texaco
kl 20.30 (entré och buss 15:-).

KURIREN måndagen 26 november 1973

Runo Jakobsson, Långed och Henry Nyberg, Gräsmyr, får av hemvärnschef Ivar Wiglöf Hemvärnets tjänsteårsmärke för minst 30 år i hemvärdet.

Nordmalingsveteraner med 32 år i hemvärdet

Vid Nordmalings hemvärnsråds höstmönstring i helgen utdelade hemvärnschefen Ivar Wiglöf tjänsteårsmärken till drygt 20-talet hemvärnsmän. Två av dessa, Runo Jakobsson, Långed och Henry Nyberg, Gräsmyr, har varit med sedan starten 1941 och fick nu mottaga 30-årsmärket.

På Wiglöfs kallelse till de obligatoriska övningarna i helgen — hemvärnsmännen har en övningsplikt varje år på minst 20 timmar — kom 40–50 hemvärnsmän. Samlingspunkt var hemvärnets egen gård i Ledusjö, där man dessutom har tillgång till skollokalerna i Baggård och fin övningsterräng. De olika övningsmomenten bestod av bl a fältskjutning, sekundfälskjutning, avståndsbedömning, handgranatkastning, mintjänst, posttjänst och sjukvårdstjänst. För att göra sistnämnda övningsmoment mera realistiskt hade hemvärnschefen kallat till sig ett par representanter för Röda Korsets vågsamariter i Nordmaling. Det var Herbert Bylund och Rudolf Lindvall, som i skolspisningslokalerna informerade hemvärnsmännen om vågsamariternas sätt att arbeta. De demonstrerade också den utrustning som vågsamariterna har till sitt förfogande. Vågsamariterna kan få senare komma att komplettera hemvärnsmännen och hemvärdet på sjukvårdssidan.

Avståndsbedömningen vanns av kände storskytten Gillis Engman samt Holdo Landström i Nordmaling. Båda kom upp till fina 18 poäng.

Evert Molin, Tallberg, blev trea med 16 poäng.

TJÄNSTEÅRSMÄRKEN

Följande hemvärnsmän fick sina märken för många års tjänstgöring i hemvärdet:

30 år: Runo Jakobsson, Långed och Henry Nyberg, Gräsmyr.

25 år: Åke Edström, Långed.
20 år: Alfons Lindgren, Nordanbäck, Valdemar Mårdvall, Gräsmyr, som även fick veteranmärket.

15 år: Ivar Holmlund, Alliden, Gullbrand Åström, Örrböle, Villiam Åström, Håknäs och Thorbjörn Mårdvall, Gräsmyr.

10 år: Ernfriid Norberg, Olofsfors, Oscar Öberg, Nordmaling, Holdo Landström, Nordmaling, Gustav Robertsson, Djupsjö, Sven Olsson, Djupsjö och Johan Engman, Djupsjö.
5 år: Sven Ottosson, Brattsbacka, Harry Lindgren, Nordanbäck, Frans Jonsson, Ledusjö, Bengt Jakobsson, Brattfors, Hilding Gustafsson, Öre och Erik Mårdvall, Gräsmyr.

Blanco i Vindeln. Den peruanske bondeledaren Hugo Blanco besöker på måndag, 26 november folkhögskolan i Vindeln där han kommer att berätta för eleverna om bland annat Chile.

Räkna med Nordmaling

Nu börjar det bli ordning i leden i Nordmalings handbollslag igen. Vid söndagens möte med Sikeå IK, en ny bekantskap för Nordmalingspubliken, klaffade spelet faktiskt mycket bra och hemmalaget kunde vinna med 23–12.

De ungdomar som fyllt ut luckorna efter de äldre växte undan för undan in i uppgiften och de främst ansvariga Arne Nilsson och Lars Gustafsson kan känna en viss trygghet inför fortsättningen.

Nu var förstås inte motståndet att jämföra vid förra mötet med Holmsund. Men ändå, allt tyder på att Nordmaling, trots alla olyckskorpar, blir att räkna med i seriesammanhanget. Särskilt glädde den här gången linjespringarna Lennart Johansson och Per Josephson och i försvaret var som vanligt Roland Häggström, Erik Eklund och Anders Eriksson de främsta försvarsvapnen. Och i målet var som vanligt Göran Bäckström säkerheten själv.

Sikeås lag verkade rätt ihåligt, åtminstone den här gången. Men de lyckades dock skapa en del finesser som bådar gott för framtiden.

Nordmaling: Lennart Johansson 7, Per Josephson 5, Roland Häggström 4, Erik Eklund 3, Göran Eriksson 2, Anders Eriksson 1, Thomas Johansson 1.

Sikeå IK: Lennart Nilsson 5, Anders Grönlund 3, K G Larsson 2, Ronny Jakobsson 1, K A Jansson 1.
H B

DÖDSFALL

Thord Nyberg, Örsbäck. På onsdagen avled i en trafikolycka som tidigare meddelats, sågverksarbetaren Thord Nyberg, Örsbäck, Nordmaling. Han var 21 år och sörjes närmast av föräldrarna Arnold och Margith Nyberg samt en halvsysster, bosatt i Umeå.

Thord Nyberg var ända sedan skoltidens slut anställd vid sågen i Örsbäck och var av såväl kamrater som arbetsledning känd som en sympatisk och lugn person.

Josefina Strömdahl, Nordmaling.

På Umeå lasarett avled på tisdagsmorgonen änkefru Josefina Strömdahl, född Bäcklund, Örsbäck, Nordmaling. Hon var åttioåttio år. Närmast sörjande är två söner, John, häradssköttare, Örsbäck och Martin, hemmansägare, Hallen, svärdöttrar och barnbarn.

Hon var född i Örsbäck, 1909 gifte hon sig med hemmansägaren, sedermera skiftes godsmannen Adolf Strömdahl. Hon var bl a ombud för Röda korset. Sedan unga år var hon religiöst sinnad och medlem i bygdens EFS och hennes hem stod alltid öppet för stiftelsens respredikanter och andra Ordets förkunnare. Fru Strömdahl blev änka 1948. Under senare år har hennes hälsa varit vacklande.

Ny krock på bron i Baggård

NORDMALING (VK)
Vid 15-tiden på måndag inträffade en ny farlig krock på den smala bron över Leduån i Baggård. På den här bron har de senaste åren inträffat en hel serie med krockar och Nordmalings kommun har i skrivelser till vägverket och länsstyrelsen påtalat att bron utgör en dödsfälla.

För drygt ett år sedan omkom två ungdomar vid en olycka i anslutning till bron. Olyckorna orsakas av att bron är så smal att möten mellan två bilar nära nog är utesluten, i vårt fall om det ena fordonet består av en lastbil.

Och det var vad som skedde på måndagsförmiddag. På bron möttes en lastbil och en mindre personbil. Personbilen blev så pass illa tilltygad att den måste bärgas från platsen. Dessbättre uppstod den här gången inga personskador.

På kommunstyrelsens och den kommunala trafikkommitténs hemställan om åtgärder för att vidga bron har vägverket hittills hävdade att man saknar medel för att genomföra ett sådant arbete. Sedan dödsolyckan förra året har två elakartade krockar inträffat på bron. Turstamt nog utan personskador. Kommunen hävdar i sin skrivning att det rör sig om en starkt trafikerad väg. Länsvägen från Nordmaling över Bjurholm och Vägen Sju Älvar. Vägen används också för tunga transporter till industrierna i Rundvik, Husum och Hörnfors.

26/11 1973
†

Josefina Strömdahl

* 16/5 1885
† 27/11 1973

har stilla avlidit i tron på sin Frälsare. I ljus och tacksamt minne bevarad.

Örsbäck, Nordmaling 27 nov 1973

John och Ingegård
Martin och Edit
Våra barn och barnbarn

Vänligt över jorden glänsar
Strålen av ett himmelskt hopp,
Stilla inom tidens gränser
Evighetens sol går opp.
Ack, så stilla, att mitt öga
Hennes sken fördraga må
Och Guds dolda råd förstå.

Psaltarens 23 psalm

Jordfästningen äger rum i Nordmalings kyrka lördagen den 8 dec kl 13.00. Efter akten inbjudes till en minnestund i församlingsgården. I stället för blommor giv en gåva till missionen.

Vår älskade Son och Broder

Thord Nyberg

* 10/7 1952 † 28/11 1973

har hastigt lämnat oss genom olyckshändelse. Djupt sörjd och saknad men i tacksamt minne bevarad.

Örsbäck, Nordmaling den 29 november 1973

MARGITH och ARNOLD
Britt-Marie och Lars
Christer, Peder

Jordfästningen äger rum i Nordmalings gravkapell lördagen den 8 dec kl 12.00. De som med sin närvaro vill hedra den bortgångnes minne inbjudes till minnestund i församlingsgården. O s a före den 5 dec tel 0930/101 05.

Beslut om julstängt i Nordmalingsbutiker

Vid ett sammanträde på onsdagskvällen beslöt Nordmalings köpmän enhälligt att hålla butikerna stängda söndag 23 och måndag 24 december. Lördag 22 december hålls öppet längre än vanligt. Men då skall alla julaffärer vara överstökade. Atminstone när det gäller de privata affärerna liksom Konsum. Däremot är det mera oklart beträffande Tempo i Nordmaling.

Nu omfattar Nordmalings köpmannaförening även Hörneforsområdet och där är det fortfarande lite oklart. Det gäller söndag före julafton.

För Nordmalings del är det ingen diskussion längre. Köpmännen har sällan varit så enhälliga som vid onsdagsbeslutet att hålla stängt söndag och måndag före jul. I första hand för att bereda de handelsinrättade en sammanhängande ledighet på fyra dagar.

Vid köpmannaföreningens onsdagsmöte höll chefredaktör Olle Nilsson, Västerbottens-Kuriren ett föredrag om det aktuella ekonomiska läget i världen liksom för vårt eget land. Han betonade att vi upplever just nu ingången till en högkonjunktur,

som för övrigt beräknas nå sin kulmen i början av nästa år. Sedan tycks de ekonomiska experterna vara överens om att en viss tillbakagång kan väntas. Däremot är man lika överens om att inflationen för vår egen del kommer att bli ännu mera markant under 1974. Betydande prishöjningar är att vänta och det gäller tyvärr inte bara oljan. De här prishöjningarna kan på sikt komma att påverka den konsumtionsökning som finns med i experternas kalkyler och då naturligtvis i negativ riktning.

På chefredaktör Nilssons föredrag följde livlig och intressant debatt om den ekonomiska politiken. 23/11

Nej i Nordmaling till guldlockor

NORDMALING (VK)

Nordmalings kommunstyrelse beslöt vid sitt oktobersammanträde föreslå fullmäktige en utvidgning av de senaste årens sätt att uppmärksamma kommunala förtroendemän som medverkat i kommunala styrelser och nämnder i minst 25 år. D. v. s. att tilldela dessa kommunalmän ett guldur. Kommunstyrelsens förslag gick ut på att alla kommunanställda skulle få åtnjuta samma uppmärksamhet. När förslaget kom till fullmäktige blev det en rätt livlig debatt. Man återförvisade ärendet till kommunstyrelsen för att i första hand få klarlagt om kostnaderna och konsekvenserna av ett sådant här beslut.

Vid kommunstyrelsens sammanträde på onsdagen beslöt man, med hänsyn till den förda debatten i fullmäktige, att helt återtaga förslaget. Man menar att debatten kommit att föringra värdet av gåvorna för de nu aktuella "offren". Det rör sig om tre förtroendemän och 5-6 kommunalanställda. Nu föreslår kommunstyrelsen att man i stället för kommunala minnesgåvor utfärdar en rekommendation till styrelser och nämnder om att uppvaktningar till avgående förtroendemän och anställda sker i form av en blomsteruppvaktning eller överlämnande av kommunens hembygdsbok.

25-årsgränsen får därmed mindre aktualitet och klart står nu, att den siste som begåvades med en kommunal guldlocka i Nordmaling var fullmäktiges förre ordförande skogschef Ture Rylander. Den fick han i december 1972.

❖ JA TILL BIDRAGS-BESTÄMMELSER

Kommunen beslöt att i stort sett, eller med smärre justeringar, säga ja till upprättade bidragsbestämmelser för fritidsverksamheten. De nya bestämmelserna aktualiserar betydligt större och frikostigare kommunala anslag och beräknas kosta 150.000 kr för nästa budgetår. Kommunstyrelsen sade även ja till upprättat förslag till reglemente för fritidsnämnden, som dock valt ett arbetsutskott utan att höra fullmäktige.

Med hänvisning till de nya bidragsbestämmelserna för fritidsverksamheten blev det också ett blankt nej till en framställning från IFK Rundvik om ett kommunalt övertagande av driften och underhållet av idrottsplatsen Manhemsborg.

Kommunens ungdomsgårdar skall upplåtas kostnadsfritt till organisationer och föreningar samt i de fall verksamheten kan räknas vara föreningsstyrd och ansvarig ledare utsetts vid varje hyrestillfälle. Man understryker dock, att fri lokalupplå-

telse inte skall gälla sport- och simhall.

Fritidsnämnden begär 10.000 kr för att finansiera sin verksamhet innevarande år. Kommunstyrelsen tillstyrker. Kommunstyrelsen säger också ja till en framställning från trafikskolekommittén om en hastighetsbegränsning till 50 km på väg 514 genom Håknäs by, liksom till en skylt ute vid E4 som anvisar "Håknäs". Här ligger avgörandet hos länsstyrelsen.

❖ RENINGSVERK I RUNDVIK

Kommunstyrelsen beslöt att tillstyrka förslaget om att snarast bygga ett reningsverk i Rundvik och till detta sammanföra ledningsnäten från Mo och Lögdeå. I sin ansökan till naturvårdsverket söker kommunen statsbidrag för ett sk 60/90-verk.

Vivan Jonsson, Lögdeå och Kjell Bärgman, Nordmaling får köpa villatomter i Levar. Det gäller Levar 1:105 respektive 1:106.

Skogsbilvägen va 802 i Bredvik får i kommunalt bidrag 6.150 kr. För att få ett totalt grepp om organisationen för hela den kommunala förvaltningen beslöt kommunstyrelsen utvidga den tidigare beslutade organisationsutredningen för byggnadsavdelningen att omfatta kommunalkontorets samtliga avdelningar. Kommunstyrelsen beslöt också tillstyrka förlängd borgensåtagande för lånet på 75.000 kr till Brattsbacka såg- och hyvleri.

❖ OLJESITUATIONEN

Knut Holmlund väckte frågan om ett aktualiserande på det kommunala planet av uppropet om en allmän besparingskampanj i anledning av det besvärande läget för landet när det gäller oljeförsörjningen. Man var allmänt av den meningen i kommunstyrelsen att sänka rumstemperaturerna i de kommunala byggnaderna, i vart fall där så är möjligt.

HERBERT BYLUND

Gunborg Eriksson, Rönholm, får pris och blommor för sin seger i sällskapets solroståvling av t.h. sällskapets ordförande Elis Bäckman och t.v. trädgårdskonsulent Sigvard Fugelstad.

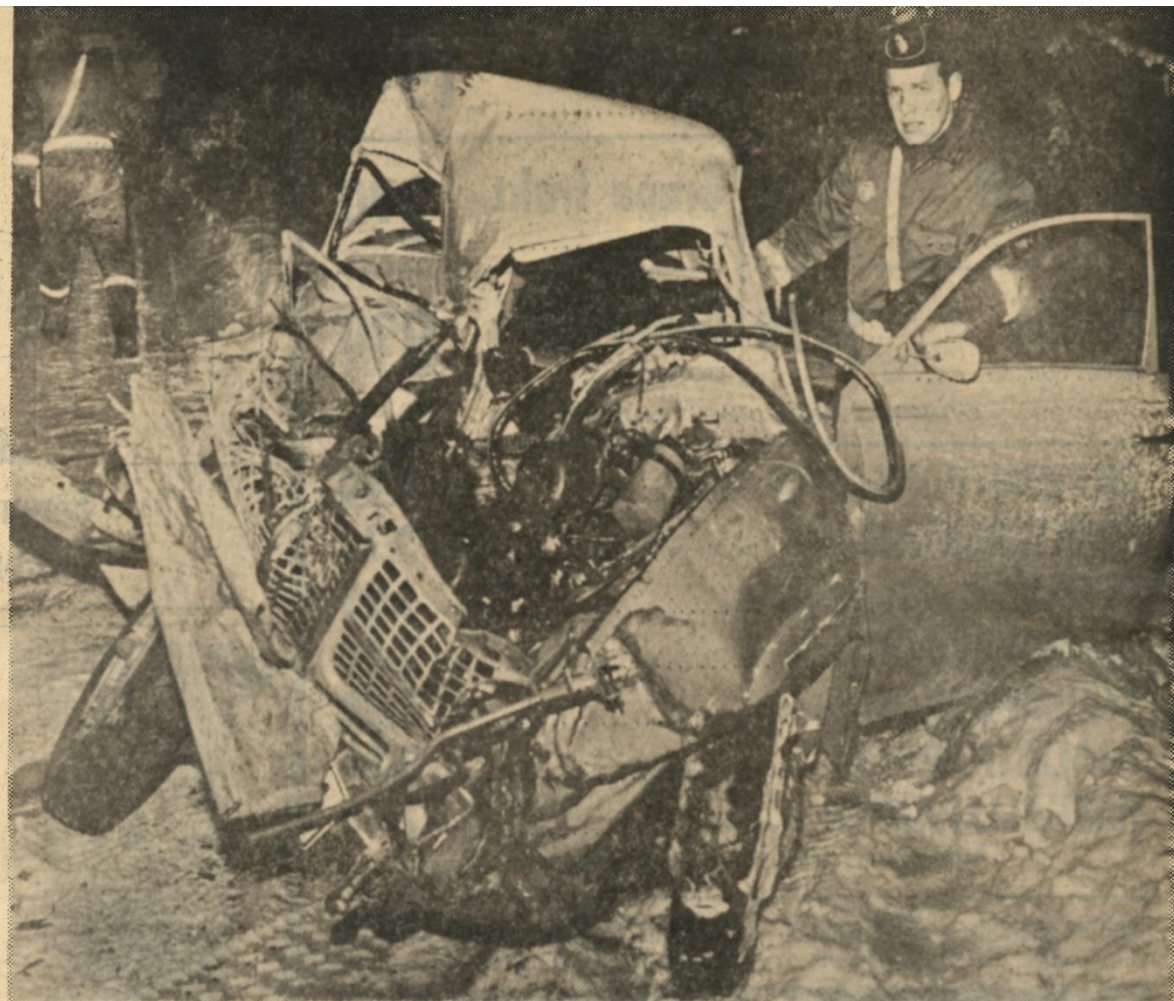
Gunborg i Rönholm hade största solrosen

NORDMALING (VK)

Nordmalings trädgårdssällskap, med nu över 700 medlemmar, kallade på fredagskvällen till en något försenad höststämma.

Trädgårdskonsulent Sigvard Fugelstad pratade om rosor och gav de närvarande många värdefulla råd när det gäller att odla den här ömtåliga "trädgårdsettan".

Sedan passade ordföranden Elis Bäckman på att dela ut priser till sommarens segrare i sällskapets solroståvling. Här segrade rätt överlägset Gunborg Eriksson, Rönholm, som hade lyckats dra upp sin solros till en höjd av 347 centimeter. Tävlingen lockade totalt nio deltagare och alla fick presentkort på 20 kr för inköp i en handelsträdgård.

Personbilen manglades formligen av lastbilen vid den våldsamma krocken

FOTO: HERBERT BYLUND

Bro dödsfälla Bil manglad

NORDMALING (VK)

21-årige sågverksarbetaren Tord Nyberg, Örsbäck, omkom vid en svår trafikolycka vid Orrsjön strax söder om Gräsmyr på onsdagseftermiddagen. Nyberg mötte vid ingången till den smala passagen över en bäckbro en tung lastbil. 21-åringen körde en mindre personbil som fullständigt manglades ned av lastbilen. Han omkom omedelbart.

Olyckan skedde vid 17.20-tiden. Den smala bron, som ligger efter länsvägen 512 Levar-Gräsmyr beskrivs som ett s.k. "snörli". Den har förorsakat flera olyckor under årens lopp. Men den här var den svåraste. Vägen blir över bron bara 4,60 m bred. Ett möte mellan en lastbil och en mindre personbil är möjlig bara teoretiskt.

Tord Nyberg bromsade när han mötte lastbilen men kom för långt ut mot vägbanans högra del, där han slog i början av vägräcket, varefter bilen kastades tvärs ut i vägbanan och mot vägräcket på motsatta sidan. Där träffades bilen med våldsam kraft av lastbilens framsida och släpades med ett 40-tal meter framför lastbilen, varvid bilen pressades in i snövallen på

vägens högra sida i lastbilens färdriktning. Den lilla personbilen pressades fullständigt ihop och Tord Nyberg hade inte en chans att undkomma. Bl.a. fick han mycket svåra huvudskador. Dessutom klämdes han fast i bilvraket.

Ambulans tillkallades från Umeå, men allt tyder på att Nyberg omedelbart avled av sina skador. Han hade just varit till en serviceverkstad i Gräsmyr med ett däck, och det var när han för hem som olyckan inträffade. Hemma satt föräldrarna, sågverksarbetaren Arnold Nyberg med makan Margit och väntade på sonen. Från olycksplatsen till hemmet i Örsbäck är det bara någon kilometer. När de genom polisens försorg underrättas

Forts sidan 13 spalt 1

Bro...

Forts. från sid. 1

des om enda sonens tragiska bortgång blev detta ett mycket hårt slag för dem, och de fick söka läkarvård vid sjukhuset i Nordmaling.

Det har visat sig att de här smala vägtrumorna, där vägbanan plötsligt skärs ned till 4,5 m, är mycket svåra trafikfällor. För kort tid sedan inträffade ett liknande olyckstillbud på den smala bron över Leduån i Baggård. Den gång-en gick det bra, men nu fick olyckan ett maximalt svårt förlopp. Det visade sig även, att vägbanan var gropig och i dålig kondition vid olycksplatsen.

Den bortgångne 21-årige Tord Nyberg var enda sonen till makarna Arnold och Margit Nyberg i Örsbäck. Han bodde hemma hos föräldrarna. Han sörjes vidare av en syster. Ända sedan skolåldern slut har han haft anställning vid sågen i Örsbäck.

Landshövdingen nöjd med Masonite

NORDMALING (VK)

Landshövding Bengt Lyberg kom till Rundviksverken på onsdagen i sällskap med länsrådet Henrik Hedhman, för att studera verksamheten vid kommunens basindustri. Masonite AB har de senaste åren gjort stora investeringar och fått betydande lokaliseringstöd, allt i intim samverkan med länsstyrelsen.

Utvecklingen vid Masonite AB ger anledning till tillfredsställelse, menar Lyberg. På Masonitesidan kan noteras klara förbättringar. Nyinvesteringarna börjar ge resultat och några flaskhalsar är på väg att försvinna. Den allmänna uppgången för skogsindustrin ger självfallet också utslag vid Masonite AB.

KOMMUNAL UPPVAKTNING

Under sina rutinbesök i kommunerna brukar landshövdingen som regel kombinera de kommunala kontakterna med industribesök. I Rundvik blev det på onsdagen raka motsatsen. Industribesöket kom att kombineras med en kommunal uppvaktning. Den föranleddes kanske främst av en motion från kommunfullmäktigeledamoten Allan Bäckman i Ny Åker, där han påtalar att Nordmalings kommun bör ta kontakt med länets hövding för att klargöra Nordmalings kommuns behov av ökad sysselsättning, detta med sikte på teko-industrins eventuella planer på fortsatt lokalisering till länet. Nordmaling bör nu stå på tur. Kommunen, som utgör eget kommunblock, får ärligen vidkännas betydande folkminskning.

Landshövdingen ville inte göra nå-

got direkt uttalande. Konkurrensen är hård. Landshövding Lyberg är dock helt införstådd med kommunens läge och tänker inte vila på hänen om något "storvilt" kommer i skottgluggen. Och det behöver förstås inte bara vara "storvilt". Allt som kan öka sysselsättningen i kommunen är välkommet.

Kommunen företrädde vid uppvaktningen, som skedde i Olofsfors gamla herrgård, av kommunstyrelsens ordförande Lennart Jacobson och kommunalkamrer Harald Brännlund. På plats fanns också disponent Per Olof Schenström, kommunens kontaktman i industrilokaliseringsfrågor.

Dagen inleddes med besök vid sågen och Masonitefabriken i Rundvik. Sedan gick färden till Olofsfors bruk och dess mekaniska enhet. I förbifarten blev det även ett kortare besök i de nya industrilokalerna i fd yrkesskolan i Rundvik, där en helt ny liten industri tar form inom de allra närmaste dagarna. Det är ett företag i armaturbranschen där Philips är huvudagerande. Den industrin ger främst kvinnor sysselsättning och just på den sidan har Nordmalings kommun i dag de allra stör-

I Gräsmyr satsas på jordbruket

GRÄSMYR (VK)

Aldrig förr har det i Gräsmyr-bygden investerats så mycket i ladugårdar som under senare år. Just nu pågår tre stora ladugårdsbyggen och flera är föremål för renovering och ombyggnad. Det har blivit en ny tro på jordbrukets lönsamhet eller i vart fall har man insett att man måste följa med tidens krav eller lägga av. Det är inga småsummor som investeras — säkert miljontals kronor totalt — och arbetena betyder en hel del för sysselsättningen i bygden.

Nu har Gräsmyr under långliga tider varit känt som en av Nordmalings förmåsta jordbruksbygder. I början på seklet hade man to m eget mejeri. Det blev dock en relativt kortlivad rörelse.

Vad är nu orsaken till detta uppsving för den s k modernärningen. Är det framför allt högre produktpriser och möjligheterna att er- hålla statligt stöd?

Forts sista sidan spalt 2

FOTO: ANDERS ASTRÖM

Hos Alvar Eriksson, till vänster har byggmästare Axel Wegholm, 73, ryckt in som ladugårdsbyggare. 19/11

RK-samariterna Brita Åström och Nora Bäcklund hjälper de handikappade från bassängkanten. Det är fru Lilly Eriksson, Nordmaling som på bilden får hjälp av Brita Åström.

Premiär i Nordmaling för handikappbadet

Nu har de handikappade i Nordmaling börjat få glädje av den simhall som på sin tid kostade Nordmalings kommun drygt tre milj. På måndagskvällen var det något av premiärbad för de handikappade. Bassängen var uppvärmd till 28 grader och nio handikappade, åtta kvinnor och en man, var på plats. Och där stod badmästaren Åke Gustafsson och hans assistent, nyvalde ungdomsgårdsföreståndaren Croine Forsberg, och tog emot. På plats fanns även två medarbetare för Röda korset, Brita Åström och Nora Bäcklund, villiga att ge de handikappade i första hand hjälp med bl a av- och påklädning.

Bakom det här arrangemanget står främst en kontaktverksamhet mellan ledningen för handikappföreningen och kommunens sociala sektor. Det har liksom tagit tid, men den som väntar på något gott väntar som bekant aldrig för länge. Och erfarenheterna från den här första kontakten med simhallen är enbart goda. Alla trivdes, kanske inte som fisken i vattnet, men det var sannerligen inget fel på humöret.

Från den sociala sidan meddelar man, att alla handikappade ute i byarna får samma chans genom att anlita taxi enligt villkoren för den kommunala färdtjänsten. Det är bara att ta kontakt med kommunalkontoret.

Ingen, eller i varje fall ytterst få, kan anses för gravt handikappad för den här verksamheten.

Med den här starten har också den specialkonstruerade bassängtrappan kommit till heders på allvar. Den trappan utgör en donation av majblommekommittén i Nordmaling och kostade drygt 6.000 kr.

HERBERT BYLUND

97 år

Nittiosju år torsdag 22 november förre smeden Per Olof Nyberg, Håknäsbacken, Nordmaling.

Nyberg, som under många år var smed vid Mo och Domsjöes såg på Norrbyskär har för sin höga ålder varit ovanligt pigg och vital. Han var på sin tid en av de allra första av de anställda vid "Skäret" som skaffade egen bil. På äldre dar — efter att han flyttat till Håknäsbacken — arbetade Nyberg med en del hemslöjd i trä. Sedan en månad tillbaka vistas han på Strandholmen. Han är pigg och vital för sin ålder.

Vår kära Mor, Mormor och Farmor

Lina Teresia Nygren

f. Sikström

* 2/5 1891 † 19/11 1973

har flyttat till sitt himmelska hem sörjd och saknad av oss övrig släkt och vänner samt Nordmalings Baptistförsamling.

Mo, Lögdeå den 21 november 1973

Ingrid och Almer
Karl och Göta
Barnbarn och barnbarnsbarn

Ditt hjärta som klappat
Så ömt för de dina
Och ögon som strålat
Och blickat så ömt
Har stannat och slocknat
Till sorg för de dina
Men vad du har gjort
Skall aldrig bli glömt.

Jordfästningen äger rum lördagen den 1/12 1973 kl 14 i Nordmalings kyrka. De som med sin närvaro vill hedra den bortgångnas minne inbjudes efter jordfästningen till kaffe i Församlingsgården. I stället för blommor — tänk på Lutherhjälpen eller Baptistförsamlingens yttre mission.

Olofsfors: Allt finns kvar från förra seklet

För några dagar sedan publicerade VK det första avsnittet om Olofsfors bruk och dess historia. Vi fortsätter i dag med det andra avsnittet, som bl. a. handlar om brukets skiftande ägarhistoria.

En av de saker som gör bruket så märkligt, är att alla byggnader finns kvar i relativt ograverat skick ända sedan masugnsdriften lades ner. Det var i slutet på förra seklet.

Olofsfors Bruk ägdes av Johan Kristoffer Pauli så länge han levde, eller till 1823, då han avled vid 89 års ålder. Sonen Johan August tog vid fram till sin död 1847. Han blev bara 31 år. Sedan följer en del dunkla ägarhistorier. Åren 1849-1882. Även här höll han med kostnaderna och som jämförelse kan nämnas att kommundirektorskostnad 1873, dvs för 100 år sedan, belägsade på 8.700 kr. Varje masugnens betedde på 70 öre i skatt och varje kvinnas 25 öre.

Under perioden 1823-1828 uppfördes ett 40-tal byggnader av skiftande funktion och herrgård. Allt enligt Mats Ahnlands förteckningar. Dock skedde lags omorganisationer förändringar vid själva bruksgården med undantag av att betta flygelbyggnaden byggdes om vid ett par tillfällen.

◊ NORDMALINGS

ÅNGSÅR TAR ÖVER
1828 blev ett nystående i brukets historia. Vid offentlig auktion inropades en stadenklare vid namn Johan Holm en fjärdedel av Olofsfors Bruk för 35.000 riksdaler. Ett par år senare skildes andelen till det skönlige nybildade Nordmalings ÅngsÅr AB för 64.000 riksdalermärk. Men aktierna kom att splittas på flera håll. En del sålde Johan Holm till Carl von Rosen. Men under 1860-talet, senare del blev Nordmalings ÅngsÅr AB ÅngsÅr till hela bruket.

◊ GAMMAL BERYGELSE

Olofsfors har det unika med sig, att bruket i dag är nästan helt identiskt med vad det var i slutet av förra seklet, eller vid den tidpunkt då masugnsdriften lades ned. Någon nybyggnad i egentlig mening har inte set fram sedan herrgårdsgården kom till 1823. Den kallas i de gamla handlingarna "Corp de logis" och uppfördes som disponentbostad.

Herrgårdens två flygelbyggnader tillhörde de sådana kvadrerade byggnaderna i Olofsfors. Den västra flygelbyggnaden tillkom redan 1764 och den södra 1773 liksom den s.k. "stuga vid bron", förmodligen den äldsta villan finns inritad på en karta 1784. Till de äldre byggnaderna hörde förra masugnen. Med årens lopp blev det både om- och tillbyggnader efter behov. Vid skilda tillfällen och 1867 revs de stora resterna av den gamla masugnen och ersattes med en ny.

Det första hamnarverket byggdes 1784. Sedan följde om- och tillbyggnader även på det här området. Vid förra bruket byggdes 1845 en manufakturmedia, med knäpp- och spöknäppare, en härd och två snäver. Bruksbelyggen utvecklades under hela 1800-talet.

Vid den övre dammen, dvs där hamnarverket kom till, fanns tidigare en gammal släggväg. Och mitt emot masugnen, där nuvarande

de kvarnen är belägen, fanns en gammal finbladigt såg verk. Den första finbladiga sågen fanns uppenbarligen här före masugnen. År 1851 ersattes den med ett nytt finbladigt sågverk på samma ställe. Den här nya sågen hade två rumor.

◊ HERRGÅRDSFÖR

Mats Ahnland har på ett förtärligt sätt lyckats kartlägga den herrgårdsgården. Ett bruk måste ju ha en "Carakterbyggnad". För Olofsfors del, blev det i första hand den västra flygelbyggnaden. Detta med betänksamma flygelbyggnader gav tidigt en ankynd om att man hade planer på en större herrgårdsgård i centrum, mellan flyglarna. Det ingick uppenbarligen redan i den gamla planen.

Men efter hans död förföll planerna mer eller mindre i stället befästes västra flygeln som huvudbyggnad genom tillbyggnad både på längd och höjd. Ett tiotal år efter Nordmalings ÅngsÅr AB:s inträde i bruksverksamheten och sedan när det befallt sin ställning som ett till största del andelslag i Olofsfors, börjar krävas på en mera representativ huvudbyggnad att ställa. Den som först agerade på det här området var disponenten G. Thoren. Han var norman och tillhörde disponenten befattningen vid bruket och bolaget 1874.

1880 presenterade han ett förslag till "corp de logis", fast med en placering nordväst om västra flygelbyggnaden. Nu blev det inte så. Den som verkligen rörde byggnaden skickade Kullman på den tiden bl. a. kind och verkman i Umeå, kom tillsammans med köpmaningen, till andra tankar och herrgårdens planerades i en annan utställning, till flygelbyggnaden. Herrgårdens byggnad i två, men fick stegvis utveckla. Senare de femton åren i Olofsfors se- och förtärligt, men herrgårdens och dess flygelbyggnader målades i ljus ton. Herrgårdens skulle, enligt beaktade kostnader per 31 december 1883, ha kostat 18.471,92.

◊ OCKSA I LEVAR

En liknande, nägot förskrymt byggnad, uppfördes i Levar ungefär vid samma tidpunkt. Ågare till den byggnaden var handelsmannen Gustav Lundberg, på den tiden delägare och ledamot av styrelsen för Nordmalings ÅngsÅr AB. Även denna byggnad finns kvar i dag och kallas numera för Salsgården. Driften vid Olofsfors Bruk kom på 1900-talet att mest karaktäriseras av sin kättingtillverkning. Men även den fick sitt slut och det blev tyrt och stilla i de gamla anordningarna. I stället blomstrade en ny teknisk industri i den gamla industribyggnaden, en gång i tiden byggd i slagen från den gamla masugnen. Tiderna har förändrats under de mer än två seklerna som gått sedan Jennings slog till i Olofsfors Bruk år och förklarade ett kulturmärke av oaktat värde.

Text: HERBERT BYLUND
Teckningar: GÖSTA LARSSON

Disponentvillan, eller herrgården, i Olofsfors. Den byggdes 1883 och kallades ursprungligen "corp de logis". Herrgårdens flyglar är uppförda 1764 respektive 1773.

Den gamla goda tiden En balansgång för att klara livet

Så en återblick hur meniga man hade det på den här tiden, d. v. s. under förra seklet. Det var för de flesta en balansgång för att klara livnanken undan fattigdom, sjukdom och den allmänna tristess genom hårt arbete och svåra umbäranden, som kännetecknade vardagslivet.

Så här skrev framlidne inspektören Gustaf Olman i sina minnesanteckningar: "Förvisst är det 'den gamla goda tiden' är karaktäristiskt i det avseendet att allt skedd så stilla och lugnt från i politiskt, socialt och kommunalt hänseende, att inga tvister och gruff för beslut i betydande frågor förekom. Befolkningen fick bara finna sig i vad prästen, lämnarna, brukseledningen beslutade. 'Därfor' främ och packen eder" fick ändå till efterrättelse.

Diariet kallas den gamla tiden knappast tillräckligt. Beteckningen som god ifråga om de ekonomiska förhållandena. I Sverige, vilka flera i följande kunde konstatera, blev broddens knapp och brödet ofta blundat med bark och lavar.

◊ HARDA MAN

Det fanns flera hårda män i brukslivningen på den här tiden. Den som var särskilt känd kommit med i Olmans anteckningar. Det var bl. a. inspektören Karl Wahlström, även omtalad och omnämnt av P. Norberg i Ängermanlands Järnhantering. Han stod bl. a. 1798 inför härdarätten, inte anklagad utan som anklagare gent emot sina underordnade, vilka varit utskämda av honom att öppna sig mot hans husag. Wahlström hade med en römpaktigt ågigt medfarna Bäckman och Söderström nästan medveten, drögt den i håret och dunkat denna huvuden mot dörren i salen i dåvarande brukskontoret, när de glada i hågen kom från Kåsa för att skälla på honom. De hade till rågs på allt besökt inspektören på en såväl som därmed stort kyrkoskåp för inspektören.

Sådana rökade till att ha överfallit Wahlström. Denne hade tvärtom med hug och slag behandlat dem på samma sätt, som han var van att göra med det övriga bruksfolket. Särskilt ångermanlänaren Åberg och Sahlknekt samt en kolare vid namn Forsberg hade blivit tvungna att stå i rättsrummet för inspektören.

Kärlor till de två artiklarna i Olofsfors: Mats Ahnland, Olofsforsbruk 1759-1883, bebyggelse och brukspolit, en uppsats framgick vid konvokationsdagarna i institutionen vid Umeå universitet, Norberg, Ängermanlänaren Järnhantering och framlidne inspektören Gustaf Olmans minnesanteckningar.

Jern- och spannmålsmagasin från 1823. Den börjar bli rätt förfallen i dag och harvar mer reparatur.

Nordmalings ÅngsÅr Ågo och Thoren blev tvungna att skaffa sig sina landbönder att skaffa sig arbete var som helst såvida inte ångsÅrarna mot bolaget försämrades.

Thoren var jordbrukare och han satte även bättre fart på Olofsfors Bruks ekonomiska. Först genom ångsÅrarna, konstgjord och bättre redskap. Jordbruket ingick också som en betydande faktor i brukets ständiga och friska förveckling med i tiden an i dag.

◊ DET SOTA FLUDET

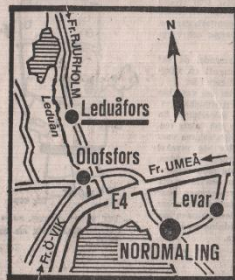
Sjuten tycks många gånger ha utgjort en avgörande faktor för att göra alla olustkänslor, inspektören berättar bl. a. om förhållandena uppe i Kåsa. Han skriver: "Vid landbönderna uppe i Kåsa tillhandaböla vin för försäga strupar. Dit valldade ångsÅrarna på Jördesströms - ly från den är, dit församma sig ångsÅrarna - för att, efter vechans arbete, bland hamnarna där, styrke kroppen och livs åndam med det goda, söta fludet. Efter en lång tid praktik hade bl. a. smeden Kärve kommit underfund med, att om man köpte vinet, förlorade det mera glädje i hjärtat än i kallet tillrätt."

Och detta, att koka vinet, skulle han aldrig förgäta. Ju, de gamla berättelserna om alla glöda och döva alla olustkänslor, inspektören berättar även glöda."

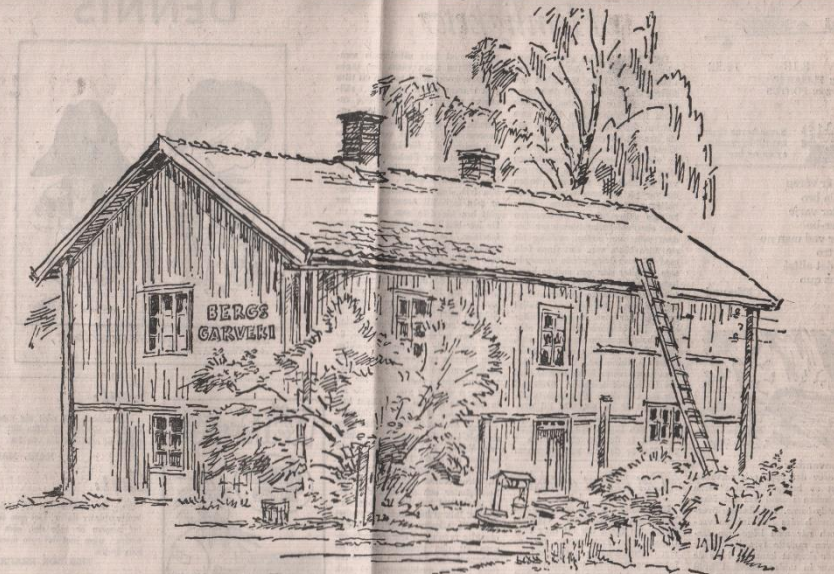
Man det blev bättre sedan Olofsfors Bruks ägarna övergick i

Motiv från Olofsfors med den gamla masugnen i h, som varit tytt och stilla i 80 år. T v kvarnen, som alltför är i bruk. Där fanns tidigare ett gammalt finbladigt såg verk. Längre bort, i mitten av teckningen, syns herrgårdens och gaveln på västra flygelbyggnaden. Den byggnaden daterar sig från år 1764.

Kan det gamla garveriet i Ledaufors, Nordmaling, med anor från mitten av förra seklet, bli en turistisk sevärdhet? Ja, säger man från Ledaufors håll vid länet museum. Ledauforsgarveriet utgör utan tvekan ett objekt värt att satsa på. För det första är det allttjämt intakt. Verksamheten upphörde för sex år sedan i och med att ägaren gick ur tiden. Men där är allting fortfarande på plats. Precis som när han gick hem från sitt sista dagsverke. För det andra ligger garveriet centralt till, bara 2-3 kilometer från pulsådern E4 och bildar en enhet tillsammans med det mera kända Olofsfors Bruk.

Garveriloken i Ledaufors står där intakt. Allt är på sin plats, verktyg, handredskap, kar av olika slag och den lilla maskinella utrustning som stod till buds.

Ledaufors garveri — en turistattraktion

Garveriet i Ledaufors är måhända det enda kvarvarande garveriet av hantverkskaraktär som utvecklingen rått på. Byggnaden som är omkring 100 år gammal, har varit säte för garveriet sedan mitten av 1870-talet. Dessförinnan fanns garverierolen knuten till andra lokaler. Det här utgjorde till en del bostad för garveristerna i Ledaufors, Carl Johan Amnell, som etablerade sig som garvare i Ledaufors omkring 1865.

Denna Amnell blev år 1881 antagen som sockenhanterare. Han var tidigare garverist och anställd hos garvaren E.A. Edstedt i Ledaufors. Han flyttade till Ledaufors där han började garveristrollen, heter det i äldre arkivna papper i Nordmaling. Men om han därmed var den

förste som utövade yrket i Ledaufors låter vi vara osagt. I andra handlingar omnämnas det allmogens, att garveristrollen i Ledaufors skulle vara av betydligt äldre datum. Men att det var finsländarna som började yrkesutövningen är det dock knappt något tveklöst om. Och finslänarna skulle komma att dominera hantverket i årtionder.

Det är dock knappast tveklöst att garveristrollen var det företag som ursprungligen gav liv åt Ledaufors. Det finns källor till att en tullskatt anlades vid färdvägen i Ledaufors när förra seklet var ung. Den kvamen omtalas första gången i handlingar från 1838. 1850, vidhålls kvamen, på grund av överhettning, heter det i en gammal handling från den tiden. Ågare till kvamen var en sidemakare vid namn Olof Nordmaling. Några år senare var kvamen ättorpsbädd, av en ny ägare, handläggare C.G. Feltman, som deklarerat över sin inkomst i Ledaufors. Kvamen blev upptagen i skatteboken 1853. Under åren 1870-1871 uppgavs en kvamen vid förra.

Den här nya kvamen innehöll två par stenar och ett skalkverk och var, efter därtill mätningar, modern. Som möjligheter i den nya kvamen anställdes bondesonen

Erik Gustaf Holmström från Stav-sjöholm, som då var bara 18 år.

Men Ledauforsen gav kraft åt ytterligare en näringsgren, nämligen av industrikaraktär. Här anlade bönderna i början på 1800-talet ett grovbladt slagverk. Omkring 1870 ersattes detta första slagverk med ett modernare finbladt slagverk, nu med handlanden August Thuvén i Ledaufors som största delägare, vid rodet. När Nordmalings Angäls AB förvärfvade det konkursdrabbade slagverket ingick i köpet även kvamen. Det pris belaggt betalade för alltså avslagen, kvamen, herrgård och två skomakarsman, som höjde till var 18.000 kr. Men nu får man komma ihåg att det här inträffade år 1885.

Nu är nästan alltsammans borta. Kvamen skattades för förgingelsen i ett tidigt skede och sågningen flyttades 1938 till Murbergets friluftsmuseum i Härnösand. Där finns den att beskåda än i dag. Skogen skänktes till Murberget av Nordmalings Angäls AB. Det var kanske synd. Det hade behövts i dag, då man får med kunskaper en större enhet i turistiska sammanhang. Som ett komplement till garveriet.

När ägare av en ny tid inleddes 1913 i det lilla Ledaufors. Då

Efter hudens "teckning" avlägsnades köttrester och bindväv. Ett av garveringens svåraste och känsligaste moment.

byggnaden Nordmalings Angäls AB en el-kraftstation i Ledaufors. Den elektriska distributionen gick till Olofsfors, Nordmaling och Ledaufors. Senare även till Rundvik genom samförstånd med en annan kraftstation som beläget byggde i Olofsfors och som vidhålls 1938. Men även den apoken är slut. Det är bara dammen som är kvar och några gamla kvarnstenar från förra seklet.

När garvaren Carl Johan Amnell av åldersskäl lämnade verksamheten inträdde en annan finsländare. Det var garvaren Fred. W. Berg. Han skulle enligt källor lämna tecken, vara börjande från Vasa. Men han var nog inte verksam så länge ty en tid senare står som ägare till garveriet en annan Berg. Det var Johan Berg, som härstammade från Piteå, där han tidigare var ägare till ett garveri.

Läderfabrikationen hade stor betydelse på den här tiden. Det var en viktig näringsgren. Folket fick skaffa sig skor och handskar med användning av byskomakaren. Och byskomakarna behövde mycket råvara. Bönderna såg till att hudarna kom till garvaren för beredning.

Garvaren Johan Berg som Johan August Berg lärde sig om av yrket i Bränsed i Finland. Sedan återvände han till Ledaufors, efter att ha vandrat som gäst i södra Sverige. Han inträdde först som verkställare åt en helt ny ägare av garveriet i Ledaufors. Han hette Fredrik Vilhelm Lundberg. Han drev rörelsen fram till sin död 1898, men änkans Brita Catarina Lundberg fortsatte verksamheten, med Johan August Berg som förordnad. Siste ägare till garveriet blev Johan August Bergs son Axel, som köpte rörelsen av änkans Lundberg 1925 och drev den fram till sin död 1967, dvs. i hela 42 år. Han fick låra sig det släkt- och stamförhållande yrket så att säga från grunden, en far.

För de som övriga kan det här yrket förefalla en smula otvivelaktigt, i vårt fall om man närmare tar del av själva inrättningen förberedandet. Men såklart är det också ett mycket intressant hant-

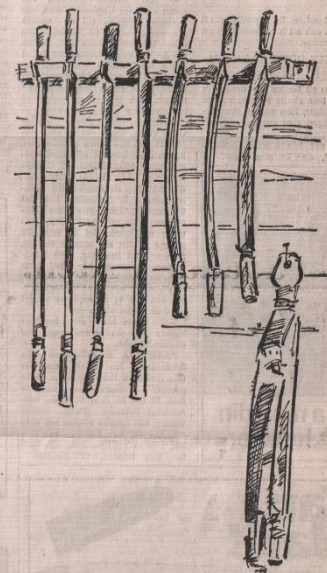
verk där det gällde att få fram en så god kvalitetsprodukt som möjligt. När rörelsen var som störst i Ledaufors var minst fem man i arbete. Mästaren själv, verkstämman och tre gästlar.

Själva garvningens process var lång och omfattar många olika moment. Garvningen kan ta två till tre månader, mycket beroende på vilka hudar man hade sitt gjort med. Här några av de viktigaste arbetsmomenten:

När kohuden kom från slakteren, måste den först "vekas" i vatten, blä för att befria från onödigt salt. Sedan stoppades huden ned i en lösning av svavelnatrium och kalk. Det blev liksom en grön soppa och där fick den ligga i två till tre veckor. När den togs ut från "sopet" hade håret löst. Nu befriades huden från håret och kvarvarande köttrester. Håret hade garvaren inga problem med, men detta med köttresterna hörde till det svåraste i hela garveriet.

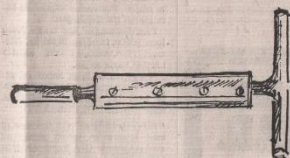
Det skedde med raka, stora böjliga knivar och det ville stor skicklighet till, för att kniven inte skulle förtära sig i själva huden. Nästa arbetsmoment var "strövningen", som också skedde med ett knivliknande verktyg och med uppgift att avlägsna själva hårrötterna ur huden. Sedan skulle huden "grävas", som det hette på fackarbruket. Det innebär bl a att kalven urtvättades och huden "föll" till. Sedan lades huden i en blandning av vatten och hönsägg. Då gjordes det att ha en garvad näsa för att hålla lukten på avstånd. Men det var med gamla tidens garvare som med nollens sulfatfärdigast. De blev immuna. Och i detta "behandling" bad fick huden ligga 8-10 dagar. Då var den avslutad och klar för en ny strövningssked.

Efter allt det här kom själva garvningens process. Hudarna placades i en stor cementcistern fylld med garvningsvätska

En uppsats knivar för avlägsnande av hudens köttrester och bindväv. Längst ned i den läderskoddastriken för fjäskörning av knivarna.

Märkligt nog. Fast lämskåpet var det lite st och så mod. Yrket betecknas numera som obehövligt. Lämskåpet i Umeå fick dock tillfälle att filmas den siste "Bergaren" i Ledaufors under yrkesutövning i garverilokalen. Den filmen bevarar ett ur gammalt svenskt yrke och bär på värdefulla och värdefulla liv med ären. Nu gäller det också att på ett eller annat sätt, försöka bevara lokalerna och dess utrustning i Ledaufors. Det kan faktiskt bli en turistisk raritet.

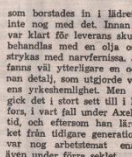

Före falsmaskinens inträde i garveringen användes det här falsgärnet. Det var för att få en jämn tjocklek på hudarna.

Den här vätskan var ett kapitel för sig, och ändrade konsistens allt efter förloppet, som var långvarigt. Först bestod vätskan av en burk, tillverkad på grenbark, men sedan tillsettes olika garvningsämnen av starkare slag. Det här var något av en kemisk vetenskap och dolda hantverks-hemligheter.

I ca tre veckor fick hudarna ligga i garvningsvätskan och väntat kunde sedan pressas ut med hjälp av en särskild press. Därmed var grovgrädd undanskott. Huden börjar ta form av läder. Sedan följde "vaskningen", som skedde med ett speciellt verktyg där även glas ingick som en viktig detalj. Därvid släddes läder ut och fick en jämn och fin yta. Men för den skull var läderet ej klart. Nu kom ytterligare en process, en smörjning med en mass, som kokats ihop av talg och tran.

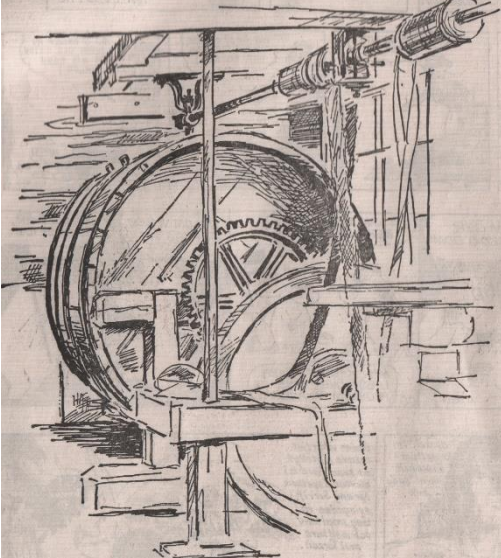
Som slutmoment kom själva fjäskningen av läderet, som skedde med diverse anlinfärger,

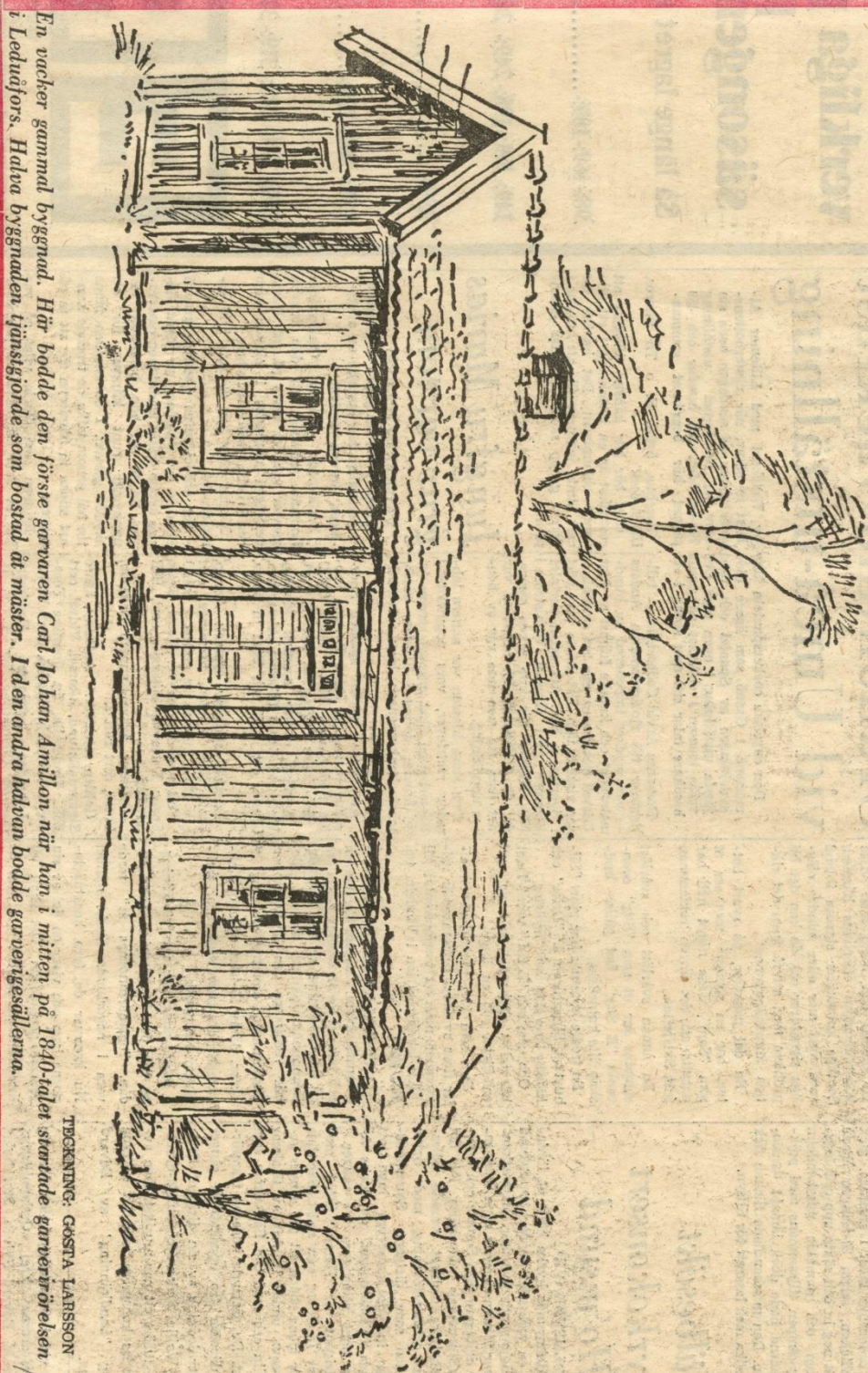
Text: HERBERT BYLUND
Teckningar: GÖSTA LARSSON

En sk sträckare. Den kom till heders vid den slutliga finbearbetningen av läderet.

För att få en snabbare process vid garvningen, där garvämnet skulle tränga in i hudarna, användes denna stora roterande valk. Ett mycket gammalt redskap.

En vacker gammal byggnad. Här bodde den förste garveraren Carl Johan Amillon när han i mitten på 1840-talet startade garveriförelsen i Leduåfors. Halva byggnaden tjänstgjorde som bostad åt mästern. I den andra halvan bodde garverigesällerna.

TECKNING: GÖSTA LARSSON

Garveriet i Leduåfors — turistisk raritet

GARVERIET I LEDUÅFORS. Nordmaling är kanske det enda verkligt bevarade garveriet på våra breddgrader. Där finns alltså samman på sin plats, hus, maskiner och verktyg, precis som den siste ägaren, Axel Berg, lämnade det för sex år sedan. Man menar nu, inte minst från experthall vid länsmuseet, att garveriet är något av en turistisk raritet och bör bevaras för eftervärlden.

Garveriet ligger bara ett par kilometer från Olofsfors bruk och kan därför räknas som en enhet i den historiska "Olofsforsgruppen" med dess många byggnader från en svunnen storhetstid.

Garverihäkten var ett hårt hantverk, som upplevde sin storhetstid i slutet av förra och i början av detta sekel och fick en slutlig blomstringstid under första världskriget, då bristen på lädervaror var stor.

VK:s Herbert Bylund skildrar Leduåfors-garveriets historia till teckningar av Gösta Larsson.

SIDAN 7

Ny ladugård i trä i gamla "tegelbyn"

Gräsmyr...

Porta från sid. 1

Det är säkert två bidragande faktorer, men hemmansägare Verner Jakobsson — en av dem som bygget ut — framför det teorin att den första verkliga puffen fick nordlänst jordbruk i och med skördetröskans intåg.

— När vi fick skördetröskor här i bygden förändrades mycket. Vi fick börja bruka jorden på ett helt annat vis. Hela växtodlingsprogrammet blev mera intensivt, anser Verner.

●INVESTERAR EN HALV MILJON

Helt ny ladugård för 28 kor bygger hemmansägare Emil Nyberg. Det är ett bygge som beräknas gå löst på nära 300 000 kr och tillsammans med övriga investeringar i bl a maskiner beräknas Emil Nybergs lantbruk komma att kosta över halva miljonen att bygga upp.

Emil Nyberg bygger sin nya ladugård i kusterike varan har skapat det mesta från egen skog. Vem trodde för något årtionde sedan att det åter skulle byggas ladugårdar i trä i Gräsmyr — byn som var känd för sin tegelverkning! Om vi räknar utifrån har den nybergska ladugården följande vägar: Stående bräddföring, 19 mm masonitetskiva på regler, 15 cm gullfiber, fuktspär, råspån och en 8 mm eternitkiva. Den senare får att ladugården skall bli lätt att hålla ren.

●TUNGARBETAD

— Det är klart att vi är glada över att ha kommit så pass på väg, säger Emil Nyberg, 51. Vi har nu en ladugård som är ca 100 år och även om den ser rätt bra ut utvändigt är den mycket tungarbetad trots ett flertal renoveringar. Dessutom har vi haft det allt för trångt för den besättning vi nu har — 15 kor plus ungdjur. Med den nya ladugården bör vi kunna sköta den nära dubbla besättningen på samma tid.

Makarna Nanna och Emil Nyberg bör också kunna anse sig ha tronföljden klar. Enda dottern Inga Britt är gift i Umeå. Pojkarna Sven-Erik, 22, Ingemar, 21 har flitvårarbete men hjälper till hemma vid när det behövs och kan säkert tänkas överta gården om det nu inte blir "minstingen" Roland, 11 år.

●FÄR BARA A-STOD

För en utomstående synes det här med jordbruksstöd förstås något underligt. Emil Nyberg sökte SR-stöd (då utgick 40 procent på beräknad byggnadskostnad). Lantbruksskattedirektören gick bara med på A-stöd d v s 25 procent. Beslutet har överklagats och framtiden får utvisa hur stort statligt stöd familjen Nyberg får.

Verner Jakobsson hade ett utgångsriktigt illa utgångsläge. Han får SR-stöd för utbyggnad av sin ladugård. I stort är det en helt ny ekonomibyggnad som Verner bygger även om skalet av den gamla blir kvar. Det är i s o det tredje stora ladugårdsbygget som Verner Jakobsson, 53, håller på att slutföra.

●BRANN NER

Efter att den gamla ladugården var nedsliten byggde han 1955 en ny ladugård. Han hade den nästan klar för inflyttning. Dagarna innan korna skulle tas in, brann ladugården ned och det blev att börja på nytt igen. Hösten därpå hade han ladugården klar. Bygde då för 12-14 kor. Har i dag 20 och har tvingats ställa in ungdjuren i en hyrd ödeladugård.

I den nya ladugården skall det bli plats för 28 kor jämte ungdjur. Det är en besättning som beräknas passa de arealer som gården förfogar över. Med arrende ca 50 har odlad jord. I stort bygger Emil Nybergs och Verner Jakobssons ladugårdar i konventionell metod med uppbundna djur. Nytt blir bl a automatisk utgödning genom skraposystem och rörmjölkning.

De här byggena har givetvis planerats länge. För att få ned kostnaderna har vissa saker skötts. Sju rörmjölkningsanläggningar köptes på ett bräde och när det gällde utgödningssystemen köptes fem anläggningar.

●INGET STOD ALLS

En av dem som varit med och köpt utgödningssystem är Gustaf Adolf Bäckman. Han byggde sin ladugård i skarven till 1971 års be-

I en modern ladugård behövs en rätt omfattande elektrisk installation. Elektriker Bengt Jonsson (bildens) och brodern Knut har fullt upp med arbetet.

slut om statligt stöd för investering i driftbyggnader. Blev helt utan bidrag men får väl trösta sig med att byggnadsmaterialet sannolikt var betydligt billigare när han byggde.

Han planerade sin ladugård så att det nu går relativt lätt att bygga om för automatisk utgödning. Vi var i ö och hälsade på hos Gustaf Adolf. Då var han som bäst i färd med guttungsarbetena för gjödsel- och värmanläggningen. Han hade slukarna Gösta Wänman och Frans Sandström till hjälp. Självt skottade Gustaf Adolf murbruk med en fart som om vore det sågarna han hade på skriften.

●HELT NY LADUGÅRD

— Det går inte att blanda ihop gammalt och nytt, anser hemmansägare Alvar Eriksson, 56. Han är ytterligare en gräsmysbonde som satsat stora pengar i en ny ladugård. Han har byggt helt nytt för

13 kor med bl a rörmjölkning och halvautomatisk utgödning.

Lantbruksskattedirektören anser att han skulle kunna behålla en del av den gamla ladugården men det fann Eriksson svårt. Om man bortser från eget virke och den egna arbetsinsatsen tror han sig komma undan med ca 50 000 kr. Några större bidrag går inte ut i Alvar Erikssons fall. Han får nöja sig med v k B-stöd, och då detta beräknades efter en utbyggnad och inte helt nytt kommer det statliga stödet i hans fall att stanna mellan 7-4000 kr.

Nu finns det, som nämnts, ännu flera mjölkproducenter som bygger om, utvidgar och rationaliserar. Det ger arbete åt hantverkare och smiddindustrier i bygden. Så det är inte bara bönderna som har nytta "gröna vägen" skapat nytt liv i många av våra byar. Och intresset för jord och kreatur är i dag på många håll större än någonsin. ANDERS ASTROM

Man skall väl hjälpa till med det som är roligt, tycker 12-åriga Tage Eriksson. Han har efter skoltid målat mjölktrummet m.m. i den nya ladugården.

Rekord vid Gräsmysmässan

Ca 5 000 personer beräknas ha besökt hemslöjdsmissan i Gräsmyr under de tre dagar den pågick och även om man sent på söndagskvällen inte hade slutsumman klar beräknade missans eldsjäl Tills Bäckman att man sålt alster för över 30 000 kr. Det är femte året för missan och rekord både vad det gäller besökare och försäljningsstiffror.

De mesta pengarna kom in vid försäljning av textilier. Irene Vävere Nykker gjorde enligt egen uppgift mycket goda affärer. Bra sålde även träsåsar en Roger Björklund, Holmsfors och bland dem som ställde ut

konst var asin Nordin, Klöse eftertraktad.

Under de senaste åren har man diskuterat bildandet av någon form av hemslöjdsförening och möjligt är att det blir så, berättar Ellis Bäckman.

— I stort tror jag att de flesta av de 40-tal utställare vi haft denna gång är nöjda. För täckande av omkostnaderna för mässan betalar utställarna 10 procent på sin försäljning. Ingen behöver dock betala mera än 100 kr. Om någon inte lyckas sälja behöver han inte betala något. Därmed tror vi att vi kan få med även mera osäkra slöjdare och konstnärer att prova på. Sen märks det ju snart vad folk vill ha. Vi är medvetna om att en del som ställts ut här kan vara av mindre värde som hemslöjd betraktat.

Att försäljningen gått så speciellt bra i år, anser Bäckman bero på att man haft så många långväga gäster. Bl a tycks ungsönderna ha blivit vägen till Gräsmys byggegård.

Gräsmys hemslöjdsmässa lockar 40-talet utställare

GRÄSMYR (VK)

Fredag, lördag och söndag är det åter hemslöjdsmässa i Gräsmys bygdegård. Årets är den femte i ordningen som eldsjälens bakom det hela — vaktmästare Elis Bäckman — arrangerat. Intresset för hemslöjd och möjligheten att få sälja en del saker tycks bara växa. Nu har man 40-talet utställare och eftersom flertalet kommer med stora kollektioner blir det trångt om utrymmet. På torsdagen gick Elis och gruvade sig för hur man skulle lyckas ställa upp allt och till sist fick även bygdegårdens damrum bli utställningslokal.

Det finns många fina konsthantverk som ställs ut vid mässan. Verkligt välgjorda laggkärl har t.ex. Ernst Forsgren, Lögdeå, tillverkat. Alfens Boström, Öre, ställer ut vackra skålar. Fina snickerier, "fjösallar", brödspadar, lampskärmar, m.m. har Karl Holmgren, Nordsjö tillverkat. Kända slöjdare som deltar även i år är Martin Barrlund, Mulsjö och Erhard Edlund, Grönås. Göte Runnman, Sunnansjö, visar speglar m med beläggning i entré. Roger Björklund, Holmfors, utställer en rik kollektion av sina erkänt fina sniderier. Gunhild Österlund — mångsysslande kvinna i Gräsmys — visar vackra rotarbeten, väskor i näver men framför allt fina textilier.

När vi besökte utställningslokalen hade långt ifrån alla utställare kommit, men det var en jämn ström som kom, Elis Bäckman och hans medhjälpare fru Margit Burström, Fällfors, hade fullt sjä med att notera allt som kom in.

Rätt mycket konst av varierande kvalitet brukar som bekant ställas ut. Så blir det säkert även i år.

ULLTAVLOR

Fru Astrid Holmberg, Gamla Brattsbacka, har på senare år fått börja ägna sig åt det hon så länge önskat — konsthantverk. Atta barn

Ernst Forsgren specialist på tillverkning av laggkärl. Ses här tillsammans med Elis Bäckman — eldsjälens bakom hemslöjdsmässan i Gräsmys.

har fostrats i hemmet och därtill skulle kreaturen ha sin uppsättning. Nu har barnen "flugit ur boet" och ladugården har blivit öde.

Det har blivit fritid över och den ägnar fru Holmberg åt konsthantverk. Fru Holmberg gör ulltavlor. Hennes stil är naivistisk. De flesta motiven kommer från fjällen och även om bakgrunden i vissa fall kan anses vara allt för förenklad blir man glad över hennes färgsättning och sätt att ge sina verk extra effekt.

Bland nya "konstnärer" fann vi Halvard Lindgren, Västmarken.

Han har börjat hobbymåla på gamla dörar och visar nu upp en serie naturromantiska alster i olja. Enligt uppgift kommer dessutom bl.a. Per Olof Rossander, Lögdeå, Karin Northing, Klöse och Ann-Louise Strandberg, Aspeå, att ställa ut konst men vi förmodar att det blir ännu flera.

Vad vi nu räknat upp är bara en liten del av vad som finns på mässan i Gräsmys. Där finns massor av pynt, vävt och virkat, lampskärmar i olika utföranden och nytteföremål av allehanda slag — från smörknivar fram till stilrena väggpendyler.

ANDERS ASTRÖM

17/11 1973

Forts. nästa sida!

17/11 1973